

Mahepõllumajanduse nõuete selgitus tootjale 2009

Materjal on mõeldud kõigile mahetootjatele ja mahetootmisega alustada soovivatele ettevõtjatele.

Nõuded ja nende selgitused on kajastatud seisuga 1. aprill 2009. Nõuded võivad muutuda.

Koostanud Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus
Kaastööd Egon Palts (Taimetoodangu Inspeksioon), Airi Vetemaa (Eesti
Mahepõllumajanduse Sihtasutus)
Väljaandja Põllumajandusministeerium 2009

Sisukord

Sissejuhatus	4
Mahepõllumajandust reguleerivad õigusaktid	5
Tunnustamine ja mahepõllumajanduse registrisse kandmine	6
Mahepõllumajandusliku tootmisega jätkamine	11
Mahepõllumajandusliku taimekasvatuse eeskirjad	13
Mahepõllumajandusliku loomakasvatuse eeskirjad	26
Mahepõllumajandusliku mesinduse eeskirjad	46
Mahepõllumajanduses kasutatavad tooted ja ained ning nende kasutamise kriteeriumid	50
Mõisted	61
Taimetoodangu Inspektsiooni kontaktandmed	64

Sissejuhatus

Mahepõllumajanduslik ehk ökoloogiline tootmine on tootmissüsteem, mis ühendab omavahel parimad keskkonnasõbralikud tavad, bioloogilise mitmekesisuse soodustamise, loodusvarade säilitamise, kõrgete looma heaolustandardite kohaldamise ning on kooskõlas tarbijate eelistustega. Seega on mahepõllumajandusel kahekordne ühiskondlik roll – ühelt poolt pakub see kvaliteetset ja tervislikku toitu ja teiselt poolt üldisi hüvesid, toetades keskkonnakaitset, loomade heaolu ning maaelu arengut.

Mahe- ehk ökoloogilise põllumajanduse olulisemad põhimõtted taime- ja loomakasvatases:

- mullaviljakuse säilitamiseks ja suurendamiseks antakse mulda piisavalt orgaanilist ainet, soodustatakse mulla bioloogilist aktiivsust ning haritakse seda sobival viisil ja optimaalsel ajal. Mulla toitainevarusid täiendatakse liblikõieliste poolt seotud lämmastiku ja orgaaniliste väetistega, püütakse takistada toitainete kadu;
- mineraalset lämmastikväetist ei kasutata;
- valdavalt kasutatakse ennetavaid, looduslikel protsessidel põhinevaid umbrohu, haiguste ja kahjurite tõrje meetodeid.
- rakendatakse sobivaid külvikordi, kasvatatakse kahjustuskindlaid sorte, soodustatakse kahjustajate looduslike vaenlaste (nt röövtoidulised putukad) esinemist. Vajadusel võetakse appi otsene tõrje (nt mehaaniline umbrohutõrje, biotõrje);
- peetakse tähtsaks loomade heaolu. Loomad saavad loomulikult käituda (nt sead tuhnida, kanad siblida), pääsevad karjamaale või vabaõhualale ja söövad mahesööta. Hormoonpreparaate loomade kasvu ja toodangu suurendamiseks ning sünteetilisi ravimeid haiguste ennetuseks ei kasutata. Loomade arv hoitakse tasakaalus põllumajandusmaa suurusega;
- keelatud on geneetiliselt muundatud organismide (GMO), GMOdest või GMOdega toodetud toodete kasutamine;
- soodustatakse elustiku mitmekesisust kui tootmisprotsessi olulist tuge;
- mahetootmise alustamise järel rakendub üleminekuaeg, mil tuleb järgida mahepõllumajanduse nõudeid, kuid oma toodangut veel mahetootena märgistada ei saa.

Kõik mahetootjad peavad järgima mahepõllumajanduse reegleid ning neid kontrollib Taimetoodangu Inspeksioon (TTI).

Käesolev materjal koondab erinevate õigusaktidega sätestatud mahepõllumajandusliku taime- ja loomakasvatuse ning mesinduse reeglid, annab nende kohta selgitusi ja kirjeldab nende järelevalvetoiminguid.

Kuigi kontrollitavad nõuded on selles väljaandes kirjeldatud, on soovitatav tutvuda ka õigusaktidega.

Koostajad

Mahepõllumajandust reguleerivad õigusaktid

Mahepõllumajanduse põhimõtted ja eeskirjad on kehtestatud Euroopa Liidu määrustega. Lisaks neile reguleerivad Eestis mahepõllumajandust mahepõllumajanduse seadus ja selle rakendusaktid, kus täpsustatakse põhiliselt kontrolli ja märgistamisega seotut.

- **Üldised mahepõllumajanduse põhimõtted** – Nõukogu määrus (EÜ) nr [834/2007](#), 28.06.2007, mahepõllumajandusliku tootmise ning mahepõllumajanduslike toodete märgistamise ja määruse (EMÜ) nr 2092/91 kehtetuks tunnistamise kohta, edaspidi (EÜ) **834/2007**
- **Üksikasjalikud mahepõllumajanduse eeskirjad** – Komisjoni määrus (EÜ) nr [889/2008](#), 5.09.2008, millega kehtestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 834/2007 (mahepõllumajandusliku tootmise ning mahepõllumajanduslike toodete märgistamise kohta) üksikasjalikud rakenduseeskirjad seoses mahepõllumajandusliku tootmise, märgistamise ja kontrolliga, edaspidi (EÜ) **889/2008**
- **Sööda ja pärmiga seotud muudatused** – Komisjoni määrus (EÜ) nr [1254/2008](#), 15.12.2008, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 889/2008, millega kehtestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 834/2007 (mahepõllumajandusliku tootmise ning mahepõllumajanduslike toodete märgistamise kohta) üksikasjalikud rakenduseeskirjad seoses mahepõllumajandusliku tootmise, märgistamise ja kontrolliga, edaspidi (EÜ) **1254/2008**
- **EL logo kohustusliku kasutamise edasilükkamine** – Nõukogu määrus (EÜ) nr [967/2008](#), 29.09.2008, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 834/2007 mahepõllumajandusliku tootmise ning mahepõllumajanduslike toodete märgistamise kohta
- **Mahepõllumajanduse [seadus](#)**
- **[Riigilõivuseadus](#)**
- **Mahepõllumajanduse valdkonnas tegutsemiseks tunnustamise taotlemine ja taotluse menetlemise kord** – Põllumajandusministri 20.02.2009. a [määrus nr 26](#), edaspidi **TM**
- **Mahepõllumajandusliku tootmise nõuded** – Põllumajandusministri 20.02.2009. a [määrus nr 25](#) (edaspidi **MtM**)

Kõik õigusaktid on kättesaadavad Riigi Teataja koduleheküljel www.riigiteataja.ee, või Euroopa Liidu EurLex leheküljel eur-lex.europa.eu, Põllumajandusministreeriumi koduleheküljel www.agri.ee ja Taimetoodangu Inspektsiooni koduleheküljel www.plant.agri.ee

Tunnustamine ja mahepõllumajanduse registrisse kandmine

Ettevõtte tunnustamise taotlemine

Isikud (füüsilised või juriidilised isikud), kes soovivad alustada mahepõllumajandusliku tegevusega, peavad olema tunnustatud ja kantud mahepõllumajanduse registrisse.

Ettevõtte tunnustamist Taimetoodangu Inspeksioonilt (TTI) saab taotleda järgmistes valdkondades:

- 1) taimekasvatus sh mitteharitavalt alalt taimede või seente korjamine;
- 2) loomakasvatus;
- 3) mesindus;
- 4) sööda esmatootmine;
- 5) oma ettevõttes toodetud töötlemata põllumajandustoote pakendamine ja turuleviimine;
- 6) seemne ja paljundusmaterjali tootmine, ettevalmistamine ja turuleviimine.

Näide 1. Kui on tegu ettevõttega, kus peetakse lihaveiseid ja kasvatatakse neile sööta, tuleb tunnustamise taotlusele märkida punktid 1), 2), 4) ja 5). Vaatamata sellele, et üleminekuajal veel lihaloomi mahepõllumajanduslikuna märgistada ei saa, tuleks oma edasine kavatsus panna kirja tunnustamise taotluse vormile.

Näide 2. Kui on tegu ettevõttega, kus toodetakse seemet ning soovitakse seda ettevalmistada (pakendada) ja viia turule, tuleb tunnustamise taotlusele märkida punktid 1) ja 6), sest seeme tootmine on ühtlasi ka taimekasvatus.

Näide 3. Kui on tegu ettevõttega, kus kasvatatakse teravilja, tuleb tunnustamise taotlusele märkida punktid 1) ja 5). Vaatamata sellele, et üleminekuajal veel teravilja mahepõllumajanduslikuna märgistada ei saa, tuleks oma edasine kavatsus panna kirja tunnustamise taotluse vormile.

Ettevõtte tunnustamise taotlemiseks tuleb esitada vormikohane taotlus koos nõutud dokumentidega TTI. Taotluse võib esitada TTI selle maakonnabüroo kaudu, mille tööpiirkonnas ettevõtte kasutuses olevad maad asuvad. Kui ettevõtte maad asuvad mitmes maakonnas, tuleb taotlus esitada selle maakonnabüroo kaudu, mille tööpiirkonnas maad valdavalt asuvad.

Mahepõllumajandusliku taimekasvatuse või mesindusega tegeleda sooviv isik peab esitama taotluse ja sellele lisatavad dokumendid ajavahemikul 10. märtsist 10. aprillini.

Kui soovitakse alustada mahepõllumajandusliku loomakasvatusega (juhul kui taimekasvatus on juba tunnustatud), katmikkultuuride või seenekasvatusega, sööda esmatootmisega, oma ettevõttes toodetud töötlemata põllumajandustoote pakendamise ja turuleviimisega ning seemne ja paljundusmaterjali tootmise ettevalmistamise ja turuleviimisega, saab taotluse esitada **aasta ringi**.

Vormid andmete esitamiseks, nende täitmise juhendid ja näidised ning tabel riigilõivu suuruse arvutamiseks on tasuta saadaval TTI mahepõllumajanduse osakonnas ja kõigis

maakonnabüroodes. Eelnimetatud vormid on saadaval ka TTI koduleheküljel www.plant.agri.ee.

Taimikasvatuse korral (v.a taimede ja seente korjamine) tuleb tunnustamise taotlusele lisada:

- 1) ettevõtte põllumassiivide kaart, millel on märgitud põllumassiivid ja poolloodusliku kooslusega alad, millel kavatakse alustada mahepõllumajandusliku taimikasvatusega tegelemist või mis jäävad mittemahepõllumajanduslikku kasutusse, esitades põllu pindala täpsusega vähemalt 0,1 hektarit, põllumassiivi ja poolloodusliku kooslusega ala numbrini ning iga põllu või selle osa koos numbriga;
- 2) taimikasvatuse plaan, mis sisaldab andmeid vähemalt põllumassiivi, põllu (number, pindala), kasvatatavate taimede ja nende eelkultuuride ning karjatatava ala kohta.

Loomakasvatuse korral tuleb tunnustamise taotlusele lisada:

- 1) loomakasvatushoone ja -rajatise, sealhulgas jalutusala kirjeldus ning loomade pidamise viisi kirjeldus;
- 2) karjatamiseks kasutatava poolloodusliku kooslusega ala, põllumassiivi või selle osa number ja pindala, näidates need ettevõtte taimikasvatuse plaanis;
- 3) ettevõttes peetavate loomade arv liikide ja vanusegruppide kaupa.

Mesinduse korral tuleb tunnustamise taotlusele lisada:

- 1) mesilasperede pidamiseks vajalike hoonete ja rajatiste kirjeldus;
- 2) mesilagrupi asukohta ja korjeala iseloomustava ettevõtte põllumassiivide kaart või muu kaardimaterjal mõõtkavas vähemalt 1:10 000;
- 3) mesilasperede arv;
- 4) nende tegevuste kirjeldus, millega tagatakse eristatavus mahepõllumajandusliku toote kogumisel, pakendamisel, märgistamisel ja turuleviimisel;
- 5) kolmanda isikuga sõlmitud lepinguga hõlmatava mahepõllumajandusliku tootmisega seotud toimingute puhul allhankijate nimekiri koos nende tegevuse kirjeldusega ning kontrollorganeid, kes nende tegevust kontrollivad; allhankijate kirjalik nõusolek sellega, et nende ettevõtte suhtes kohaldatakse mahepõllumajanduslikku kontrollisüsteemi; kõigi meetmete, muu hulgas ka asjakohase raamatupidamisdokumentide süsteemi kirjeldus, millega tagatakse võimalus jälgida ettevõtja poolt turuleviidud toodete jõudmist vastavalt vajadusele kas tarnijani, müüjani, kaubasaajani või ostjani.

Taimede või seente korjamise korral tuleb tunnustamise taotlusele lisada:

- 1) maakasutuse kaart, milleks loetakse põllumassiivide kaart, ortofoto väljatrukk või muu kaardimaterjal mõõtkavas vähemalt 1:10 000, millele on kantud ala, millel kavatakse alustada taimede või seente korjamist, pindala ja piirid;
- 2) nende liikide loetelu, millesse kuuluvaid taimi ja seeni kavatakse korjata ning andmed kavandatava koguse ja korjamise aja kohta;
- 3) kaitseala puhul selle valitseja välja antud luba kaitsealalt taimede või seente korjamiseks.

Üksnes seenekasvatuse või katmikultuuride kasvatamise korral tuleb tunnustamise taotlusele lisada vaid ettevõtte taimikasvatuse plaan.

Seemne ja paljundusmaterjali ettevalmistamise ja turuleviimise korral tuleb tunnustamise taotlusele lisada:

- 1) tootmisprotsessi tehnoloogiline skeem;

- 2) nende meetmete kirjeldus, millega tagatakse mahepõllumajandusliku ja mittemahepõllumajandusliku seemne ja paljundusmaterjali eristatavus;
- 3) kolmanda isikuga sõlmitud lepinguga hõlmatava mahepõllumajandusliku tootmisega seotud toimingu puhul allhankijate nimekiri koos nende tegevuse kirjeldusega ning kontrollorganeid, kes nende tegevust kontrollivad; allhankijate kirjalik nõusolek sellega, et nende ettevõtte suhtes kohaldatakse mahepõllumajanduslikku kontrollisüsteemi; kõigi meetmete, muu hulgas ka asjakohase raamatupidamisdokumentide süsteemi kirjeldus, millega tagatakse võimalus jälgida ettevõtja poolt turuleviidud toodete jõudmist vastavalt vajadusele kas tarnijani, müüjani, kaubasaajani või ostjani.

Koos ettevõtte tunnustamise taotlusega võib esitada:

- vabas vormis avalduse maa üleminekuaja kestuse lühendamiseks, millele on lisatud lühendamise taotlemise põhjendatust kinnitavad dokumendid (näiteks juhul kui tegu on söötis maaga);
- vabas vormis avalduse TTilt nõusoleku saamiseks seadusandluses ettenähtud juhtudel mahepõllumajandusliku taime- ja loomakasvatuse nõuetest tulenevate erisuste tootmises rakendamiseks (näiteks mittemahepõllumajandusliku seemne kasutamiseks, loomade pidamiseks loomakasvatushoones nõutavast väiksemal pinnal).

Riigilõivu tasumine. Ettevõtte tunnustamise eest tuleb riigilõiv tasuda ettevõtte tunnustamise taotluse esitamise päevaks.

Kui ettevõttes tegeletakse samaaegselt nii mahe-, kui ka mittemahepõllumajandusliku taimekasvatusega, tuleb riigilõiv tasuda vastavalt ettevõtte kogu maa suurusle. Kui ettevõttes või selle osas tegeletakse mitteharitavalt alalt taimede või seente korjamisega, tuleb riigilõiv tasuda ka selle maa eest.

Riigilõivu suurus on vastavalt ettevõtte kontrollitava maa (s.h rendimaa) suurusle järgmine:

- kuni 1,5 hektari suuruse maa korral – 300 krooni;
- üle 1,5 hektari kuni 10 hektari suuruse maa korral – 540 krooni;
- üle 10 hektari suuruse maa korral – 540 krooni + 5 krooni iga hektari kohta, mis ületab 10 hektarit, kuid kokku mitte rohkem kui 8000 krooni.

Riigilõiv tuleb tasuda Rahandusministeeriumi pangakontole:

- Swedbank 221023778606 või
- SEB pank 10220034796011.

Maksekorraldusel tuleb näidata:

- viitenumber 2900073669;
- maksmise alus (näiteks: Riigilõivuseadus § 211, 2009. aasta eest);
- füüsilise või juriidilise isiku nimi, kelle eest riigilõiv tasutakse.

Ettevõtte tunnustamine

Kui ettevõtte tunnustamise taotlus ja sellele lisatud dokumendid ei vasta nõuetele, annab TTI tähtaja puuduste kõrvaldamiseks.

Ettevõttes viiakse **esmane kontroll** läbi ettevõtte tunnustamise taotluse esitamise tähtpäevast 60 tööpäeva jooksul. TTI inspektor teatab taotlejale ettevõtte esmase kontrollimise aja.

Otsus ettevõtte tunnustamise kohta või põhjendatud otsus tunnustamisest keeldumise kohta tehakse esmase kontrolli tegemisest arvates 30 tööpäeva jooksul. Otsus tunnustamisest keeldumise kohta tehakse juhul, kui taotleja on esitanud valeandmeid või kui tootmine ettevõttes ei vasta mahepõllumajanduse seaduse nõuetele.

Ettevõtte **tunnustatakse**, kui:

- tunnustamise taotlus on esitatud tähtaegselt;
- riigilõiv on tasutud;
- ettevõttes on läbi viidud esmane kontrolli ja ettevõtte vastab mahepõllumajandusliku tootmise nõuetele.

Tunnustatud ettevõtte kantakse **mahepõllumajanduse registrisse**. Ettevõtte tunnustamise otsus tõendava dokumendina saadetakse posti teel, elektrooniliselt või tehakse teatavaks allkirja vastu 10 tööpäeva jooksul otsuse tegemise päevast arvates.

Mahepõllumajanduse seaduse nõudeid tuleb hakata täitma hiljemalt taotluse esitamise kuupäevast alates.

Üleminekuperiood

Tunnustamise taotluse esitamise päevast algab üleminekuperiood (üleminekuaeg), mil toodangut ei saa märgistada mahepõllumajanduslikuna.

Üleminekuperiood on lõppenud, kui mahepõllumajanduse eeskirju on järgitud:

- vähemalt 2 aastat enne külvi;
- rohumaa või mitmeaastaste söödataimede puhul vähemalt 2 aastat enne nende kasutamist mahepõllumajandusliku söödana;
- muude mitmeaastaste taimede kui söödataimede puhul vähemalt 3 aastat enne mahepõllumajandustoodete esimest koristust.

See tähendab, et näiteks talivilja, mis on külvatud üleminekuperioodi teisel aastal, ei saa veel mahedana müüa. Külla aga saab taimekasvatussaadusi, mille koristamise eel on üleminekuaeg kestnud vähemalt 12 kuud, müüa viitega „mahepõllumajandusele üleminekujärgus olev toode“.

TTI võib tagasiulatuvalt otsustada, et maa üleminekuperioodi hulka kuulus varasem periood enne tunnustamise taotluse esitamist, mil maatükid olid looduslikud või põllumajanduslikud alad, mida ei töödeldud mahepõllumajanduslikus tootmises lubamatute toodetega.

TTI tuleb selleks esitada piisavad tõendid, mis võimaldavad veenduda, et tingimused olid täidetud vähemalt 3 aasta jooksul. Enamasti arvestab TTI varasema perioodi üleminekuaja hulka, kui tegu on söötis maaga või loodusliku rohumaga, kus on selgelt tuvastatav, et

lubamatuid aineid ei ole kasutatud. TTI inspektor tuleks kutsuda põldu vaatama enne selle üles harimist.

Mahepõllumajandusliku tegevusega jätkavas ettevõttes enne 21. maid mahepõllumajanduslikku kasutusse võetud uutel maadel algab üleminekuperiood jätkamiseks vajaliku teabe dokumentide esitamise päevast. Pärast 21. maid kasutusele võetud maal algab üleminekuaeg pärast ühe aasta möödumist eelnimetatud dokumentide esitamise päevast.

Kui loomakasvatuse tunnustamist taotleti koos taimekasvatuse tunnustamisega, siis lõpeb üleminekuaeg neile loomadele, kes olid ettevõttes tunnustamise taotlemise hetkel ja nende järglastele kahe aasta möödudes arvestades tunnustamise taotlemisest.

TTI soovib ettevõtetel, kus plaanitakse mahepõllumajandusele üle minna ka loomakasvatuses, teha seda kas koos taimekasvatusega või kolmandal aastal, kui taimekasvatuses on üleminek läbitud.

Kui maheloomakasvatusega alustatakse ajal, mil taimekasvatuses on üleminekuperiood lõppenud, siis on üleminekuperioodi pikkus järgmine:

- hobused ja veised piima tootmiseks 12 kuud, kuid mitte vähem kui loomade kolmveerandi eluea ulatuses;
- piimalehmad 6 kuud;
- lambad ja kitsed 6 kuud ;
- sead 6 kuud;
- kodulinnud munade tootmiseks 6 nädalat;
- kodulinnud liha tootmiseks (toodud ettevõttesse alla 3 päeva vanustena): 10 nädalat.

Enne üleminekuperioodi lõppemist ei tohi loomakasvatussaaduste puhul mingilgi viisil viidata nende mahepõllumajanduslikule päritolule.

Mahepõllumajandusliku tootmisega jätkamine

Mahepõllumajanduse registrisse kantud ettevõtted, kes soovivad jätkata mahepõllumajandusliku tegevusega, peavad tasuma riigilõivu ja esitama TTI-le teabe ettevõttes toimunud muudatuste kohta hiljemalt **21. maiks**.

TTI maakonnabüroodest saab teabe esitamiseks eeltäidetud vormid: taimekasvatuseplaani (vorm T-3), muudatustest teavitamise (vorm T-4) ja andmete kogumise vormi.

Mahepõllumajandusliku taimekasvatusega tegelev isik esitab:

- 1) ettevõttesse juurde tulnud maade kohta põllumassiivide kaardi, kaasa arvatud mitte mahepõllumajanduslikku kasutusse juurde tulnud põllumassiivide kaardid, põldude pindalad täpsusega vähemalt 0,1 hektarit, põllumassiivide numbrid ning iga põld või selle osa koos numbriga; kui ettevõtte maade osas muudatusi pole, tuleb selle kohta esitada kirjalik kinnitus;(vorm T-4)
- 2) taimekasvatuseplaani (vorm T-3), kus on näidatud ära põllumassiivi ja põllu numbrid ning pindala, samuti kasvatatavate kultuuriliikide ja sortide nimetused ning alad, kus toimub loomade karjatamine;
- 3) kui ettevõttes on üleminekuage läbitud, siis andmed eelmisel aastal üleminekuaja läbinud maalt saadud toodangu kohta (vorm andmete kogumise kohta, mis väljastatakse tootjale eeltäidetuna TTI poolt teabe esitamisel);
- 4) kui ettevõttes on kavandatud teha muudatusi või kasutada teenuseid teistelt ettevõtetelt või ise osutada teenuseid, siis sellekohane teave (vorm T-4).

Mahepõllumajandusliku seenekasvatusega või katmikkultuuride kasvatamisega tegelev isik esitab:

- 1) taimekasvatuseplaani (vorm T-3), kus on näidatud ära põllumassiivi ja põllu numbrid ning pindala, samuti kasvatatavate kultuuriliikide ja sortide nimetused;
- 2) kui ettevõttes on üleminekuage läbitud, siis andmed eelmisel aastal üleminekuaja läbinud maalt saadud toodangu kohta (vorm andmete kogumise kohta, mis väljastatakse tootjale eeltäidetuna TTI poolt teabe esitamisel);
- 3) kui ettevõttes on kavandatud teha muudatusi või kasutada teenuseid teistelt ettevõtetelt või ise osutada teenuseid, siis sellekohane teave (vorm T-4).

Mahepõllumajandusliku taimekasvatuse valdkonnas mitteharitavalt alalt taimede või seente korjamisega tegelev isik, esitab:

- 1) uute juurde tulnud alade kohta kaardimaterjali, vähemalt 1:10 000 määtkavas, millele on kantud taimede või seente korjamiseks kasutatavate alade piirid ja pindala ning kaitseala puhul selle valitseja poolt välja antud luba kaitsealalt taimede või seente korjamiseks;
- 2) nende liikide loetelu, millesse kuuluvaid taimi või seeni korjatakse (vorm T-5);
- 3) andmed eelmisel aastal korjatud koguse ja korjamise aja (vorm andmete kogumise kohta, mis väljastatakse tootjale eeltäidetuna TTI poolt teabe esitamisel)kohta;
- 4) andmed ettevõttes kavandatavate muude muudatuste kohta (vorm T-4).

Mahepõllumajandusliku seemne ja vegetatiivse paljundusmaterjali ettevalmistamise ja turuleviimisega tegelev isik esitab:

- 1) tootmisprotsessi tehnoloogilise skeemi, kui seda on muudetud;
- 2) meetmete kirjelduse, millega tagatakse mahepõllumajandusliku ja mitte mahepõllumajandusliku seemne ja vegetatiivse paljundusmaterjali eristatavus, kui seda on muudetud;

- 3) kui muudatusi pole, siis kirjaliku kinnituse, et võrreldes eelmise aastaga pole muudatusi tehtud (vorm T-4).

Mahepõllumajandusliku loomakasvatusega tegelev isik esitab:

- 1) loomakasvatushoone ja -rajatise, sealhulgas jalutusala ja loomade pidamise viisi kirjelduse (vorm L-1), kui need on võrreldes eelmise aastaga muutunud; kui muudatusi ei ole, siis kirjalik kinnitus, et võrreldes eelmise aastaga muudatusi ei ole (vorm T-4);
- 2) karjatamiseks kasutatava poolloodusliku kooslusega ala, põllumassiivi või selle osa numbri ja pindala, esitatakse taimekasvatusplaanis (vorm T-3);
- 3) kui tegeletakse loomade rändkarjatamisega esitatakse kaardimaterjal, vähemalt 1:10 000 mõõtkavas, millele on kantud loomade rändkarjatamiseks kasutatavate alade piirid ja pindala;
- 4) ettevõttes peetavate loomade arv liikide ja vanusegruppide kaupa (vorm L-2);
- 5) andmed eelmisel aastal üleminekuaja läbinud loomadelt saadud loomakasvatussaaduste koguste kohta (vorm andmete kogumise kohta, mis väljastatakse tootjale eeltäidetuna TTI poolt teabe esitamisel).

Mahepõllumajandusliku mesindusega tegelev isik esitab:

- 1) kui on muutunud mesilagrupi asukoht ja korjeala kirjeldus, esitatakse uus kaardimaterjal väljatrükina; kui muudatusi pole, siis kirjalik kinnitus, et võrreldes eelmise aastaga muudatusi ei ole (vorm T-4);
- 2) kui on muutunud mesilasperede pidamiseks vajalike hoonete ja rajatiste kirjeldus;
- 3) ettevõttes peetavate mesilasperede arv (vorm L-2);
- 4) eelmisel aastal toodetud mesindussaaduste kogused (vorm andmete kogumise kohta, mis väljastatakse tootjale eeltäidetuna TTI poolt teabe esitamisel).

Mahepõllumajandusliku taimekasvatuse eeskirjad

NÕUE 1. Põllumassiivide kaart

Nõue ja alus	1.1 Põllumassiivide kaart MtM § 4 lõige 1 punkt 1
Nõuete- kohasus	Ettevõtte põllumassiivide kaart, millel on märgitud kõik põllumassiivid ja poolloodusliku kooslusega alad, sh mahepõllumajanduslikus ja mittemahepõllumajanduslikus kasutuses olevad alad, ning alad, millel kavatakse alustada mahepõllumajanduslikku taimekasvatust. Põldude pindalad esitatakse täpsusega vähemalt 0,1 hektarit, põllumassiivide ja muude alade numbrid ning iga põld või selle osa koos numbriga.
Kontrollitav objekt	Põllumassiivide kaardil peavad selgelt olema piiritletud kõik ettevõtte põllumassiivid koos numbriga, (mis on üheteistkohaline nt 50812756444) ning kõik põllud koos numbriga ja pindalaga. Kui põld või mahepõllumajanduslikus kasutuses olev ala ei ole kantud põldude registrisse, siis piisab, kui kaardile on kantud ainult põllu number koos pindalaga.
Selgitus	Põllumassiivide kaardiks on PRIA põllumassiivide kaardi väljatrükk. Kui põld ei ole kantud PRIA põldude registrisse, siis võib esitada maade kohta katastrikaardi, kuhu on kantud põldude piirjooned ning põllu number ja pindala. Põllumassiivide sees olevate põldude numeratsioon võib olla nt põld nr 1, põld nr 2, põld nr 3 või nt massiivide kaupa põld nr 1-1, põld nr 1-2, põld nr 1-3. Põllu numbrile tõmmatakse parema arusaadavuse huvides ring ümber. Kui ettevõttes on mahe- ja mittemahepõllumajanduslikku maad, on soovitatav need maad märkida eri värvidega.

NÕUE 2. Seeme ja taimne paljundusmaterjal

Nõue ja alus	2.1 Seeme ja taimne paljundusmaterjal, s.h seemnest ettekasvatatud istutusmaterjal (EÜ) 889/2008 Artikkel 45; (EÜ) 834/2007 Artikkel 22
Nõuete- kohasus	Kasutada tuleb mahepõllumajanduslikult toodetud seemet, taimset paljundusmaterjali või seemnest ettekasvatatud istutusmaterjali. Erandina võib TTI loal kasutada mittemahepõllumajanduslikku keemiliselt töötlemata seemet või taimset paljundusmaterjali, kui mahepõllumajanduslikult toodetud seemet või taimset paljundusmaterjali ei ole turul saada. Luba keemiliselt töötlemata mittemahepõllumajandusliku seemne kasutamiseks antakse juhul, kui: <ul style="list-style-type: none"> - maheseemne ja -seemnekartuli andmekogus ei ole registreeritud ühtegi selle liigi sorti, mida kasutaja soovib kasutada; - ükski ettevõtja, kes turustab teistele ettevõtjatele seemet või seemnekartulit, ei suuda seemet või seemnekartulit enne külvi või istutamist tarnida olukordades, kus kasutaja on tellinud seemne või seemnekartuli õigel ajal;

	<ul style="list-style-type: none"> - sorti, mida kasutaja soovib omandada, ei ole maheseemne ja seemnekartuli andmekogus, ning kasutaja suudab tõendada, et ükski sama liigi puhul registreeritud muudest võimalustest ei ole asjakohane ning luba on seetõttu tema tootmistegevuse seisukohalt oluline; - uurimistööks, väikese ulatusega välikatseteks või sordi säilitamiseks. <p>Loa peab küsima enne põllukultuuri külvamist või istutamist. Luba antakse üheks hooajaks ning loale on märgitud seemne või paljundusmaterjali kogused.</p> <p>TTI võib erandina anda kõigile kasutajatele üldloa (TTI peadirektori 26.01.2007. a käskkiri nr 1.1-2/1, muudetud 5. märtsil 2009. a), kui andmekogusse ei ole kantud teatavaid liike ega sorte.</p> <p>Seemnest ettekasvatatud istutusmaterjal peab olema mahepõllumajanduslik. Kasutada ei ole lubatud mittemahepõllumajanduslikult toodetud kapsa-, peedi- jms istikuid.</p>
Kontrollitav objekt	<p>Ettevõttes säilitatud dokumendid (sh arved, saatelehed, seemnepakendi etiketid) ostetud seemne või taimse paljundusmaterjali kohta või nende puudumisel seemne pakendeid.</p> <p>Kui kasutatud on oma ettevõttes toodetud seemet või taimset paljundusmaterjali, siis peab olema näha, et seda liiki on kasvatatud oma ettevõttes. Kontrollitakse põlluraamatu kandeid, neid võrreldakse taimekasvatuse plaanis esitatud andmetega ja andmekogus olevate sortide saadavusega.</p>
Selgitus	<p>Maheseemne ja -seemnekartuli andmekogu asub TTI kodulehel www.plant.agri.ee</p> <p>Näide: Kui soovitakse kasvatada kaera ning maheseemne ja seemnekartuli andmekogus on saadaval kaera sordi „Jaak” C2 kategooria maheseeme, siis tuleb kasutada andmekogus oleva tarnija poolt pakutavat seemet. Juhul kui soovitakse kasvatada kaera mingit teist sorti, siis tuleb TTIst nõusoleku küsimisel põhjendada, miks ei saa kasvatada kaera sorti „Jaak”.</p> <p>Mahepõllumajandusliku taimse paljundusmaterjali puudumisel võib kasutada näiteks mittemahepõllumajanduslikke maasika-, vaarika- või õunapuustikuid, frigo- ja meristeemtaimi, tippisibulat.</p> <p>Oluline on silmas pidada, et mittemaheseeme peab olema keemiliselt töötlemata ehk puhtimata.</p>

Nõue ja alus	2.2 Seemnekasvatuse (EÜ) 834/2007 Artikkel 12 lõige 1
Nõuetekohasus	<p>Emataimed, kui tegemist on seemnetega, ning ema- ja isastaimed, kui tegemist on vegetatiivse paljundusmaterjaliga, kasvatatakse vastavalt mahetaimekasvatuse reeglitele vähemalt ühe põlvkonna jooksul ning mitmeaastaste taimede puhul kahe kasvuperioodi jooksul.</p> <p>Mahepõllumajanduslikus seemnekasvatuses tuleb järgida üldisi seemnekasvatusega seotud nõudeid.</p>
Kontrollitav objekt	Põlluraamat, põllu visuaalne vaatlus.
Selgitus	Näide: Teravilja puhul külvatakse maha mittemahe eliitseeme ning saadud

	seemnesaak on mahe, kui kasvatamisel on järgitud mahepõllumajanduse reegleid. Seemnete sertifitseerimisega tegeleb TTI seemnete osakond.
--	---

NÕUE 3. Eristatavus

Nõue ja alus	3.1 Eristatavus mahepõllumajanduslikuks taimekasvatuseks kasutataval maal (EÜ) 889/2008 Artikkel 73
Nõuete-kohasus	Mahepõllumajanduslikuks taimekasvatuseks kasutatav maa on mittemahepõllumajanduslikust põllumajandusmaast selgelt eristatav.
Kontrollitav objekt	Mahepõllumajanduslikuks taimekasvatuseks kasutatavate maade visuaalne vaatlus looduses koos kaardimaterjali ja taimekasvatusplaaniga (vorm T-3).
Selgitus	Selge eristatavus on soovitatav tagada kaitseriba või muu loodusliku piirdega nagu tee, jõgi vm. Kaitseriba peaks olema piisavalt lai, et naaberettevõtte tegevuse tulemusel ei toimuks taimekaitsevahendite saastet mahepõllumajanduslikule maale.

Nõue ja alus	3.2 Eristatavus mahepõllumajanduslike taimekasvatussaaduste tootmisel (EÜ) 889/2008 Artikkel 73
Nõuete-kohasus	Masinaid, seadmeid, hooneid ja rajatise kasutatakse reeglina ainult mahepõllumajanduslike taimekasvatussaaduste tootmiseks. Kui masinaid, seadmeid, hooneid ja rajatise kasutatakse nii mahe- kui ka mittemahepõllumajanduslike taimekasvatussaaduste tootmiseks, on TTId teavitatud ja need masinad ja seadmed on enne mahepõllumajanduslike taimekasvatussaaduste tootmist puhastatud.
Kontrollitav objekt	Masinate ja seadmete ning hoonete ja rajatiste visuaalne vaatlus koos taimekasvatusplaaniga (vorm T-3). Vaadatakse, milliseid kultuure kasvatatakse ja kas selleks on ettevõttes vajalik tehnika olemas. TTI teavitamine, kui masinaid, seadmeid, hooneid või rajatise kasutatakse nii mahe- kui ka mittemahepõllumajanduslike taimekasvatussaaduste tootmiseks.

Nõue ja alus	3.3 Eristatavus mahepõllumajanduslike taimekasvatussaaduste ladustamisel (EÜ) 889/2008 Artikkel 35 lõiked 1 ja 4, Artikkel 73
Nõuete-kohasus	Ladustatakse reeglina ainult mahepõllumajanduslikult toodetud saadusi. Kui hooneid ja rajatise kasutatakse nii mahe- kui ka mittemahepõllumajanduslikult toodetud taimekasvatussaaduste ladustamiseks, siis sellest tuleb TTId kirjalikult teavitada. Tagatud peab olema partiide identifitseerimine ning ära tuleb hoida toodete segimine või saastumine toodete ja/või ainetega, mis ei vasta mahepõllumajanduse eeskirjadele. Hoonetes ja rajatistes on ladustamine ruumiliselt või ajaliselt lahus. Visuaalsel vaatlusel peab olema selgesti arusaadav, milline partii on mahepõllumajanduslik. Enne mahetoodete ladustamist kasutatakse kohaseid tõhusaid puhastusmeetmeid. Puhastustoiming peab olema kirjalikult fikseeritud.
Kontrollitav	Saaduste eristatavuse visuaalne vaatlus. TTI teavitamise dokument, kui

objekt	hooneid ja rajatisi kasutatakse nii mahe- kui ka mittemahepõllumajanduslikult toodetud taimekasvatussaaduste ladustamiseks.
Selgitus	Teavitatakse vabas vormis või TTI vormil enne tegevuse alustamist (tunnustamine, muudatustest teavitamine). Ruumiline või ajaline eristatavus tagatakse ladustamisega nt eri päevadel, eri aastaegadel või siis nt erinevate hoidla osade või riulite kasutamisega. Kui nt mahe- ja tavateravilja hoitakse kõrvuti salvedes, on soovitatav kasutada topeltseinu, et välistada nende segunemine. Eri aegadel ladustamise puhul puhastatakse pinnad enne mahetoodete ladustamist. Puhastustoimingu kirjaliku fikseerimise vormi võib ise valida.

Nõue ja alus	3.4 Eristatavus väetamiseks kasutatavate ainete hoidmisel (EÜ) 889/2008 Artikkel 35 lõige 2, Artikkel 73
Nõuete- kohasus	Ettevõtte mahetootmisüksuses ei hoita I lisas loetlemata aineid. Ettevõttes, kus tegeletakse nii mahe- kui ka mittemahepõllumajandusliku taimekasvatusega, hoitakse I lisas loetlemata aineid selles ettevõtte osas, kus ei tegeleta mahepõllumajandusliku taimekasvatusega.
Kontrollitav objekt	Ettevõtte hoonete ja rajatiste visuaalne kontroll. TTI teavitamise dokument.
Selgitus	Kui ettevõttes kasvatatakse mõningaid kultuure mittemahepõllumajanduslikult, siis peavad nende kultuuride jaoks kasutatavad mahetootmises mittelubatud väetised olema ladustatud sellistesse ruumidesse, kuhu ei ole ladustatud mahetootmises kasutatavaid väetisi. Vt I lisa „Väetised ja mullaomaduste parandajad“.

Nõue ja alus	3.5 Eristatavus taimekaitseks kasutatavate ainete hoidmisel (EÜ) 889/2008 Artikkel 35 lõige 2, Artikkel 73
Nõuete- kohasus	Ettevõtte mahetootmisüksuses ei hoita II lisas loetlemata aineid. Ettevõttes, kus tegeletakse nii mahe- kui ka mittemahepõllumajandusliku taimekasvatusega, hoitakse II lisas loetlemata aineid selles ettevõtte osas, kus ei tegeleta mahepõllumajandusliku taimekasvatusega.
Kontrollitav objekt	Ettevõtte hoonete ja rajatiste visuaalne kontroll. TTI teavitamise dokument.
Selgitus	Kui ettevõtte mittemahepõllumajanduslikus tootmisüksuses on vajalik teha taimekaitset nt herbitsiidiga Roundup, siis peavad taimekaitsevahendid olema ladustatud sellistesse ruumidesse, kuhu ei ole ladustatud mahepõllumajanduslikus tootmises kasutatavad II lisas nimetatud ained. Vt II lisa „Taimkaitsevahendid“.

NÕUE 4. Mahe- ja tavatootmine samas ettevõttes

Nõue ja alus	4. Paralleelne tootmine (EÜ) 889/2008 Artikkel 40
Nõuete- kohasus	Keelatud on paralleelne tootmine, kus ühes ettevõttes kasvatatakse mahe- ja tavapõllumajanduslikuna samu taimeliike või sorte, mis ei ole omavahel kergesti eristatavad. Ettevõttes võib olla mahe- ja mittemahepõllumajanduslik paralleelne

	<p>tootmine ainult järgmistel juhtudel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rohumaa puhul, mida kasutatakse üksnes karjatamiseks. - kui vähemalt kolmeaastast kasvatusperioodi vajavate mitmeaastaste kultuuride kasvatamisel, milles ei saa sorte kergelt eristada, on täidetud järgmised tingimused: <ul style="list-style-type: none"> a) kõnealune tootmine on osa üleminekuplaanist, mille raames tootja võtab endale kindla kohustuse ning mis näeb ette asjaomase maa-ala viimase osa mahepõllumajandustootmisele ülemineku alustamist võimalikult lühikese aja jooksul, mis ei tohi olla pikem kui 5 aastat; b) on võetud kohased meetmed tagamaks, et igast asjaomasest üksusest saadud tooted hoitakse püsivalt eraldi; c) TTI-le teatatakse iga asjaomase toote saagikoristusest vähemalt 48 tundi ette; d) pärast saagikoristuse lõpetamist teavitab tootja TTId asjaomastes üksustes koristatud saagi täpsetest kogustest ja toodete eraldi hoidmiseks võetud meetmetest; - maa-alade puhul, mis on mõeldud põllumajandusuuringuteks või põllumajandushariduse andmiseks, kui täidetud on nõuded b), c) ja d); - seemnete, taimse paljundusmaterjali ja istutusmaterjali tootmisel, kui täidetud on nõuded b), c) ja d).
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse taimekasvatusplaanis (vorm T-3) esitatud andmeid ja võrreldakse visuaalselt põldudel kasvatatavate kultuuridega.
Selgitus	Kui tegu on eri kultuuride või kergelt eristatavate sortidega (nt kollane ja punane vaarikas, kollase ja punase koorega kartul), siis seda ei nimetata paralleelseks tootmiseks ja selle puhul eelnimetatud nõuded ei kehti. Kui maad kasutatakse üksnes karjatamiseks, kuid karjamaa hooldamiseks on vaja teha järelniide, siis koristatud niidet loetakse tavaliselt tavasöödaks ja seda taimtoidulistele loomadele sööta ei tohi.

NÕUE 5. Väetamine

Nõue ja alus	5.1 Külvikord (EÜ) 834/2007 Artikkel 12; MtM § 3 lõiked 3 ja 4
Nõuete-koht	<p>Ettevõttes on olemas külvikorra plaan ja see sisaldab külvikorda või külvikordasid, mida on ettevõttes rakendatud või kavas rakendada. Külvikord sisaldab liblikõielisi taimi.</p> <p>Antud aastal külvikorras näidatud kultuurid peavad olema ka taimekasvatusplaanis ning ka realselt kasvama, v.a juhul, kui tootja on teavitanud muudatusest külvikorraplaanis ja taimekasvatusplaanis.</p> <p>Külvikorra plaani ei pea koostama:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vähemalt 5 aasta vanuse rohumaa või vähemalt 5 aasta vanuseks kavandatud rohumaa kohta; - loodusliku rohumaa kohta; - puuvilja- ja marjakultuuride ning ravim- ja maitsetaimede kasvatamiseks kasutatava maa kohta; - heinaseemne tootmiseks kasutatava maa kohta; - põllu kohta, mis on väiksem kui 0,30 hektarit.
Kontrollitav objekt	Külvikorra plaan (vorm T-2), taimekasvatusplaani (vorm T-3) ja põldude visuaalne vaatlus.

Selgitus	Külvikorra rotatsioonis peab olema vähemalt ühel aastal liblikõieline taim (ristik, lutsern, hernes ja uba vm). Külvikorra plaani vormistamiseks on soovitatav kasutada TTI vormi T-2. Planeeritud külvikorda ja kasvatatavaid kultuure on võimalik ka muuta, sel juhul tuleb TTIlle esitada muudetud külvikorra plaan.
----------	--

Nõue ja alus	5.2 Väetamiseks lubatud ainete kasutamine (EÜ) 889/2008 Artikkel 3 lõige 1 ja I lisa
Nõuete- kohasus	Kasutada võib ainult määruse I lisas viidatud väetisi ja mullaomaduste parandajaid ning seda üksnes vajalikul määral. Alles tuleb hoida toote kasutamise vajadust tõendavad dokumendid.
Kontrollitav objekt	Arvestuse pidamine (raamatupidamisedokumendid: saatelehed, ostukviitungid jm) Põldude visuaalne vaatlus. Põlluraamat.
Selgitus	Toote kasutamise vajadust tõendavateks dokumentideks on põlluraamat ja/või mulla analüüside andmed. Vt I lisa „Väetised ja mullaomaduste parandajad“.

Nõue ja alus	5.3 Mikroorganismide preparaatide kasutamine ja kompost (EÜ) 889/2008 Artikkel 3 lõiked 4 ja 5 ja II lisa
Nõuete- kohasus	Mulla üldise seisundi parandamiseks või toitainete kättesaadavuse suurendamiseks mullas või põllukultuurides võib kasutada mikroorganisme sisaldavaid asjakohaseid preparaate. Komposti aktiveerimiseks võib kasutada asjakohaseid taimseid valmistisi või mikroorganisme sisaldavaid preparaate.
Kontrollitav objekt	Arvestuse pidamine (raamatupidamisedokumendid: saatelehed, ostukviitungid jm). Põlluraamat.
Selgitus	Toote kasutamise vajadust tõendavateks dokumentideks on põlluraamat ja/või mulla analüüside andmed.

Nõue ja alus	5.4 Sõnniku ja loomsete väljaheidetega antav N kogus (EÜ) 889/2008 Artikkel 3 lõige 2
Nõuete- kohasus	Ühes ettevõttes kasutatav sõnniku kogus ei tohi ületada keskmisena 170 kg lämmastikku kasutatava põllumajandusmaa hektari kohta aastas. Piirang kehtib ainult sõnniku ja virtsa kohta.
Kontrollitav objekt	Põlluraamat.
Selgitus	Kasutatava põllumajandusmaa hulka ei arvestata looduslikku rohumaad, metsamaad ja kasutusest väljas olevat maad. N arvestamiseks liidetakse kokku kogu haritav maa ja kogu sõnniku ja loomsete väljaheidetega antav N kogus (tabel 1). Siis jagatakse kogu N kogus haritava maa hektarite arvuga. Näide: Ettevõttel on 5 ha kaera, 1 ha kartulit ja 12 ha ajutiselt põllumajanduslikust kasutusest väljas olevat maad. Kokku on haritavat maad 6 ha. Kevadel anti 1 ha kartulile 60t veisesõnnikut ($60 \times 4,5 = 270$ kgN/ha). $270 : 6 = 45$ kgN haritava maa ha kohta. Sõnniku kogus on normi piires.

Tabel 1. Ligikaudsed tahesõnniku ja virtsa kogused ning NPK sisaldus.

Allikas: Põlluraamatu lisa

Loomarühm	Tahesõnnik					Virts				
	t/a	üld N, kg/t	omast N kg/t	P kg/t	K kg/t	t/a	üld N kg/t	omast N kg/t	P kg/t	K kg/t
Lüpsilehm	12,0	4,60	1,25	1,06	2,25	3,00	2,60	2,00	0,50	3,10
Lihaveis, noorveis üle 24 k	9,0	4,50	1,20	1,04	3,33	2,20	2,60	2,00	0,50	3,10
Noorveis (12-24 k)	4,8	4,50	1,20	1,30	3,90	1,20	2,60	2,00	0,50	3,10
Noorveis (0-12 k)	2,0	4,50	1,20	0,84	3,40	0,50	2,60	2,00	0,50	3,10
Emis koos imetatavate põrsastega	4,0	7,60	1,40	1,64	3,10	1,00	3,10	2,20	0,30	3,00
Nuumik (20-120 kg)*	0,7	7,20	1,40	1,58	3,25	0,20	3,10	2,20	0,30	3,00
Hobune	9,0	6,00	1,60	1,10	6,10	-	-	-	-	-
Kits, kits talledega	1,5	9,30	1,00	1,00	6,00	-	-	-	-	-
Lammas, utt koos talledega	1,5	9,30	1,00	1,00	6,00	-	-	-	-	-
Munakana	0,05	15,60	7,60	3,90	6,00	-	-	-	-	-
Broiler (kuni 2 kg)*	0,015	15,00	7,10	3,90	6,00	-	-	-	-	-

* Loomakoha kohta aastas

Nõue ja alus	5.5 Mittemahepõllumajanduslike loomade karjatamine mahepõllumajanduslikul rohumaal (EÜ) 889/2008 Artikkel 17 lõige 2
Nõuete-kohasus	Mittemahepõllumajanduslikud loomad võivad kasutada mahepõllumajanduslikku karjamaad igal aastal piiratud ajavahemiku jooksul tingimusel, et samal ajal ei ole karjamaal mahepõllumajanduslikke loomi. Nimetatud tegevusest tuleb teavitada TTI-d. Teave esitatakse TTI-le enne karjatamise algust.
Kontrollitav objekt	Taimekasvatusplaan (vorm T-3), ettevõttes peetavate loomade arv (vorm L-2). Visuaalne vaatlus. Teavitamine (vorm T-4)
Selgitus	Mittemaheloomad võivad pärineda nii oma ettevõttest kui ka muust ettevõttest.

NÕUE 6. Taimekaitse

Nõue ja alus	6.1 Ennetusabinõude kasutamine taimekaitsel (EÜ) 834/2007 Artikkel 12
Nõuete-kohasus	Umbrohu ja taimekahjustajate tõrjeks peab eelkõige: <ul style="list-style-type: none"> - kasutama sobivad taimeliike ja sorte; - kasutama sobivat külvikorda; - kasutama sobivaid agrotehnilisi võtteid; - kaitsma taimekahjustajate looduslikke vaenlasi, luues neile soodsa elukeskkonna; - tegema umbrohutõrjet leegitamise teel; - kasutama teisi sarnaseid ennetusabinõusid.

Kontrollitav objekt	Taimekasvatuse visuaalne kontroll. Põlluraamat. Külvikorra plaan (vorm T-2).
---------------------	--

Nõue ja alus	6.2 Lubatud ainete kasutamine taimekaitsel (EÜ) 889/2008 Artikkel 5 ja II lisa
Nõuete-kohasus	Taimekahjustajate tõrjeks võib kasutada ainult (EÜ) 889/2008 II lisas nimetatud tooteid. Ettevõttes tuleb alles hoida toote kasutamise vajadust tõendavad dokumendid. Lõksudes ja püünistes kasutatavate toodete, v.a feromoonipüüniste puhul peavad lõksud ja/või püünised ära hoidma ainete pääsemise keskkonda ning ainete ja kasvatatavate kultuuride kokkupuutumise. Lõksud tuleb pärast kasutamist kokku korjata ja ohutult kõrvaldada.
Kontrollitav objekt	Visuaalne vaatlus. Põlluraamat. Arvestuse pidamine (raamatupidamisedokumendid: saatelehed, ostuarved jm).
Selgitus	Toote kasutamise vajadust tõendavaks dokumendiks on põlluraamat, kuhu on märgitud taimekahjustajate esinemine. Vt II lisa „Taimkaitsevahendid“

Nõue ja alus	6.3 Lubatud ainete kasutamine hoonetes, ruumides ja rajatistes (EÜ) 889/2008 Artikkel 5 ja II lisa
Nõuete-kohasus	Taimekahjustajate tõrjeks hoonetes, ruumides ja rajatistes võib kasutada ainult (EÜ) 889/2008 II lisas nimetatud tooteid. Ettevõttes tuleb alles hoida toote kasutamise vajadust tõendavad dokumendid.
Kontrollitav objekt	Visuaalne vaatlus. Arvestuse pidamine (raamatupidamisedokumendid: saatelehed, ostukviitungid jm).
Selgitus	Toote kasutamise vajadust tõendavad ettevõtja enda kinnitus ja toodete ostudokumendid.

NÕUE 7. Märgistamine

Nõue ja alus	7.1 Toodangu märgistamine (EÜ) 834/2007 Artiklid 23-26; (EÜ) 889/2008 Artikkel 62; MkoM § 2 lõige 1
Nõuete-kohasus	Taimekasvatustooted, mida märgistatakse viitega mahepõllumajandusele, peavad olema kasvatatud üleminekuaja läbinud maal. Märgistada võib sõnaga „ökoloogiline“, „mahe“ või nende tuletiste või deminutiividega nagu „mahe-“ ja „öko-“ kas eraldi või kombineerituna. Lisaks võib märgistada Eesti mahepõllumajandusele viitava märgi või Euroopa Liidu logoga. Märgistus peab sisaldama TTI koodnumbrit EE-TTI. <p>Euroopa Liidu mahepõllumajanduse logo, mis asendatakse 2010. aasta keskel uuega, mille kasutamine muutub kohustuslikuks.</p>

Eesti mahepõllumajandusele viitav märk.

Taimekasvatustoodetele võib olla märgitud „mahepõllumajandusele ülemineku järgus olev toode”, kui:

- enne saagikoristust on üleminekuage kestnud vähemalt 12 kuud;
- kõnealune märg ei ole esitatud niisuguse värvuse, suuruse ja kirjaviisi abil, mis tõmbaks sellele rohkem tähelepanu kui toote müüginimetus, ning kogu märg ei ole esitatud võrdse suurusega tähtedega;
- toode sisaldab ainult ühte põllumajandusest pärinevat taimset koostisosa;
- toode on märgistatud TTI koodnumbriga EE-TTI;
- mahepõllumajandusele viitavaid märke kasutada ei tohi.

Kontrollitav objekt	Arvestuse pidamine turustatud saaduste kohta, s.h mahepõllumajandusele viitavalt märgistatud saadused. Toodete etiketid.
Selgitus	<p>Näide: Ettevõtte alustas 2009. a kevadel üleminekut mahepõllumajandusele. 2010. aastal koristatud kaera ja talinisu saab müüa viitega „mahepõllumajandusele üleminekujärgus olev kaer“. Pakendil peab olema koodnumber EE-TTI ja ei tohi olla mahepõllumajandusele viitavaid märke. Mahedana saab müüa 2011. aastal koristatud kaera. Mahetoodangu müügil märgitakse viide mahepõllumajandusele nt tootenimes „Mahekaer“, kasutada võib mahepõllumajandusele viitavaid märke. Pakendil peab olema koodnumber EE-TTI.</p> <p>2011. aastal koristatud talinisu veel mahetoodanguna müüa ei saa, sest vili külvati sügisel 2010 ja enne külvi polnud üleminekuage veel kaks aastat kestnud.</p> <p>Õunu, maasikaid ja vaarikaid (üleminekuage 3 aastat) saab 2010 ja 2011. aastal müüa viitega „mahepõllumajandusele üleminekujärgus olev toode“. Mahedana saab müüa 2012. aastal koristatud saagi.</p> <p>Viide mahepõllumajandusele tuleb märkida ka müügidokumentides (arvel, saatelehel).</p>

NÕUE 8. Vedu

Nõue ja alus	8.1 Taimikasvatussaaduste vedu (EÜ) 889/2008 Artikkel 31
Nõuete- kohasus	Mahepõllumajanduslikke tooteid peab transportima asjakohastes pakendites, konteinerites või sõidukites, mis on suletud viisil, et ei ole võimalik pitsarit muutmata või rikkumata asendada sisu teise tootega, ning on varustatud etiketiga, millele on märgitud: <ul style="list-style-type: none">- toote omaniku või müüja nimi ja aadress;- toote nimetus, millele on lisatud viide mahepõllumajandusele;- TTI koodnumber EE-TTI.- Andmed võivad olla kantud saatedokumendile, kui on kindel, et kõnealust dokumenti saab seostada toote pakendi, konteineri või sõidukiga. Saatedokumendile on märgitud tarnija ja/või transportija andmed. Pakendeid, konteinereid või sõidukeid ei ole vaja sulgeda, kui: <ul style="list-style-type: none">- transport toimub kahe mahepõllumajandusliku ettevõtte vahel- toodetele on lisatud dokument, mis sisaldab eelpool olevat teavet,- transporditoiminguid käsitlevaid dokumentid on olemas raamatupidamisdokumentide juures.
Kontrollitav objekt	Arvestuse pidamine. Kontrollitakse, kas on turustatud märgistatud või märgistada planeeritud saadusi, kes on nende saaduste vastuvõtjad ja kuidas on toimunud transport. Saatedokumendid. Võimalusel visuaalne kontroll (inspekterimise hetkel on toimumas mahesaaduste vedu).
Selgitus	Nt köögiviljakotid on suletud kleepribaga, mida pole võimalik mitu korda lahti ja kinni kleepida, samuti on nt pappkastid pealt kinni kleepribaga. Kui viiakse nt õunu mahetootja juurest mahetöötaja juurde, siis võib seda teha pealt lahtistes kastides.

NÕUE 9. Arvestuse pidamine

Nõue ja alus	9.1 Põlluraamatu pidamine MtM § 3 lõige 1
Nõuete- kohasus	Põlluraamat vastavalt põllumajandusministri 9. aprilli 2003.a määrusele nr 36 "Põlluraamatu vorm ja põlluraamatu pidamise kord". Põlluraamat on täidetud nõuete kohaselt kogu haritava maa kohta. Sissekanded on tehtud hiljemalt 10 kalendripäeva jooksul arvates töö tegemisest või muudest toimingutest. Põlluraamatut ei ole vaja pidada tootjatel, kellel on ainult looduslikud rohumaad ja seal toimub ainult heina niitmine või karjatamine.
Kontrollitav objekt	Põlluraamat, selle täitmine.

Nõue ja alus	9.2 Arvestuse pidamine ettevõttesse toodud saaduste ja toodete ning nende kasutamise kohta MtM § 2, § 3 lõiked 1 ja 2; (EÜ) 889/2008 Artikkel 72
Nõuete- kohasus	Peetakse arvestust ettevõttesse toodud saaduste ja toodete ning nende kasutamise kohta (eraldi mahe- ja mittemahepõllumajandusliku taimikasvatuse kohta).

	<p>Andmed peavad TTiile ettevõttes alati kättesaadavad olema ja peavad sisaldama vähemalt järgmist teavet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - teave väetise kasutamise kohta: kasutamise kuupäev, väetise liik ja kogus, asjaomased kõlvikud; - teave taimekaitsevahendite kasutamise kohta: töötlemise põhjus ja kuupäev, vahendi liik, töötlemismeetod; - teave põllumajandustootmise sisendite ostmise kohta: kuupäev, ostetud toote liik ja kogus. <p>Kirjed on tehtud kolme päeva jooksul toimingute tegemise päevast. Arvestus peab olema paber kandjal või elektrooniliselt. Viimasel juhul peab peetavast arvestusest olema võimalik teha väljatrükk.</p> <p>Andmeid ja neid tõendavaid dokumente tuleb säilitada vähemalt 3 aastat arvates nende kogumisest.</p>
Kontrollitav objekt	Arvestuse pidamine sissetoodud saaduste ja toodete ning nende kasutamise kohta.
Selgitus	Arvestuse pidamise dokumendid on põlluraamat ja raamatupidamisdokumendid (saatelehed, arved).

Nõue ja alus	<p>9.3 Arvestuse pidamine toodetud ja turustatud saaduste ning toodete kohta</p> <p>MtM § 2, § 3 lõige 1 ja 2; (EÜ) 889/2008 Artikkel 72</p>
Nõuete kohasus	<p>Peetakse arvestust ettevõttes toodetud ja turustatud saaduste ning toodete kohta (eraldi mahe- ja mittemahepõllumajandusliku taimekasvatuse kohta):</p> <ul style="list-style-type: none"> - teave saagi kohta: mahepõllumajandusliku või üleminekujärgus saagi koristamise kuupäev, saagi liik ning kogus; - teave turustamise päeva ja saaduse või toote saaja kohta ning selle kohta, kas toode turustati mahepõllumajandusele viitavalt märgistatuna või mitte. <p>Kirjed on tehtud 3 päeva jooksul toimingute tegemise päevast. Arvestus peab olema paber kandjal või elektrooniliselt. Viimasel juhul peab peetavast arvestusest olema võimalik teha väljatrükk.</p> <p>Andmeid ja neid tõendavaid dokumente tuleb säilitada vähemalt 3 aastat arvates nende kogumisest.</p>
Kontrollitav objekt	Arvestuse pidamine toodetud ja turustatud saaduste ning toodete kohta.
Selgitus	Arvestuse pidamise dokumendid on põlluraamat ja raamatupidamisdokumendid (saatelehed, arved).

NÕUE 10 Taimede või seente korjamine mitteharitavatelt aladelt

Nõue ja alus	<p>10.1 Kaart taimede või seente korjamiseks kasutatavate alade piiride ja pindalade kohta</p> <p>MtM § 4 lõige 5 punkt 1</p>
Nõuete kohasus	Maakasutuse kaart vähemalt mõõtkavas 1: 10 000, millele on kantud taimede ja seente korjamiseks kasutatavate alade piirid ja pindalad, samuti alad, millel kavatakse alustada taimede või seente korjamist, nende pindalad ja piirid.
Kontrollitav objekt	Maakasutuse kaart.

Nõue ja alus	10.2 Korjamisviisi ei ohusta liigi säilimist MtM § 4 lõige 4 punkt 2; (EÜ) 834/2008 Artikkel 12 lõige 2; (EÜ) 889/2008 Artikkel 86
Nõuete- kohasus	Korjeala visuaalsel vaatlusel ei ole märgata kahjustusi, mis oleks tekkinud korjamistegevuse tulemusena ja mis ohustaks liigi säilimist. Kui korjeala jääb kaitsealale, siis selleks on kaitseala valdaja luba.
Kontrollitav objekt	Korjeala visuaalne kontroll. Kaitseala valdaja luba.

Nõue ja alus	10.3 Väetamise ja taimekaitse piirang 834/2008 Artikkel 12 lõige 2
Nõuete- kohasus	Korjamisele eelnenud 3 aasta vältel ei ole väetamiseks ja taimekaitseks kasutatud mahepõllumajanduses keelatud aineid (aineid mida pole I ja II lisas nimetatud).
Kontrollitav objekt	Korjeala visuaalne kontroll.

Nõue ja alus	10.4 Korjamise korraldamine MtM § 4 lõige 5 punkt 2; (EÜ) 889/2008 Artikkel 86
Nõuete- kohasus	Kui korjeala pole ettevõtte omandis, siis korjeala omaniku või omanike luba. Kui korjajad ja/või vedajad ei ole oma ettevõttest, siis tuleb sõlmida korjajate ja/või vedajatega leping.
Kontrollitav objekt	Luba taimede või seente korjamiseks, kui korjeala asub teise omaniku aladel. Lepingud korjajate ja/või vedajatega.
Selgitus	Lepingud korjajate ja/või vedajatega peavad tagama, et korjeala omanik ei kasuta ega ole kasutanud korjealal taimekaitsevahendeid ega väetiseid. Korjajaga lepingu sõlmimisel peab korjaja võtma teadmiseks, milliselt alalt ja millisel ajavahemikul ta korjata võib. Need tingimused kirjutab lepingusse ettevõtja, kes plaanib tegeleda korjamisega looduslikelt aladelt.

NÕUE 11. Seenekasvatus

Nõue ja alus	11. Kasvusubstraat seente kasvatamiseks (EÜ) 889/2008 Artikkel 6
Nõuete- kohasus	Seente kasvatamisel võib kasutada substraate, kui need koosnevad ainult järgmistest koostisosadest: <ul style="list-style-type: none"> - mahepõllumajanduslik laudasõnnik ja virts või juhul, kui need pole mahepõllumajanduslikuna kättesaadavad, siis tavapõllumajandusliku laudasõnniku ja virtsa kompost või kuivatatud laudasõnnik, mille kaal ei ületa 25% substraadi koostisosade kogukaalust (v.a katteaine ja lisatud vesi) enne kompostimist; - muud mahepõllumajandusest pärinevad tooted; - keemiliselt töötlemata turvas; - pärast langetamist keemiliselt töötlemata puit; - määruse I lisas nimetatud mineraalained, vesi ja muld.
Kontrollitav objekt	Arvestuse pidamine seente kasvatamiseks kasutatava kasvusubstraadi päritolu kohta, ostudokumendid ja saatelehed.
Selgitus	Vt I lisa „Väetised ja mullaomaduste parandajad“

NÕUE 12 Hüdroponiline tootmine

Nõue ja alus	Hüdroponilise tootmise keeld (EÜ) 889/2008 Artikkel 4
Nõuete- kohasus	Hüdroponiline tootmine (meetod taimede kasvatamiseks, mille puhul on nende juured mineraaltoitainete lahuses või inertses keskkonnas, näiteks perliidis, kruusas või mineraalvillas, millele on lisatud toitainelahus) on keelatud.
Kontrollitav objekt	Visuaalne vaatlus.

Mahepõllumajandusliku loomakasvatuse eeskirjad

Mahepõllumajandusliku loomakasvatuse Euroopa Liidu eeskirjad reguleerivad järgmiste loomaliikide kasvatamist: **veised, hobused, sead, lambad, kitsed, kodulinnud (munakanad ja nuumlinnud) ja mesilased**. Eesti õigusaktidega lisanduvad **küülikud, nutriad ja vutid**.

NÕUE 1. Tava- ja mahepõllumajanduse eristatavus

Nõue ja alus	1.1 Loomakasvatushoonete eristatavus (EÜ) 889/2008 Artikkel 17 lõige 1
Nõuete-kohasus	Ettevõttes võib pidada mittemahepõllumajanduslikke loomi tingimusel, et neid kasvatatakse hoonetes, mis on kindlalt eraldatud hoonetest, kus peetakse loomi mahepõllumajanduse nõuete kohaselt ja tingimusel, et kõnealused loomad on eri liigist.
Kontrollitav objekt	Loomakasvatushoonete asukohta ja loomakasvatushooneid kontrollitakse visuaalselt.
Selgitus	Kui ühes ja samas loomakasvatusehoones peetakse nii mahe- kui ka mittemaheloomi, tagatakse hoones kindel eristatavus kindla vaheseinaga, sööda- ja sõnnikukäigud peavad olema eraldi kasutusega.

Nõue ja alus	1.2 Loomakasvatusrajatiste eristatavus (EÜ) 889/2008 Artikkel 17 lõige 1
Nõuete-kohasus	Ettevõttes võib olla mittemahepõllumajanduslikke loomi tingimusel, et neid kasvatatakse üksustes, mille hooned ja rajatised on kindlalt eraldatud üksustest, kus tootmine toimub vastavalt mahepõllumajanduse nõuete kohaselt
Kontrollitav objekt	Kõiki rajatise, s.h esmatöötlemiseks ja ladustamiseks kasutatavaid hooneid ja rajatise kontrollitakse visuaalselt.
Selgitus	Sõnniku- ja silohoidlad, heinaküünid ja muud hooned ja rajatised peavad olema eraldi kasutusega või peavad nendesse ladustatud tooted olema ajaliselt või ruumis selgelt eristatud.

Nõue ja alus	1.3 Loomaliikide eristatavus (EÜ) 889/2008 Artikkel 17 lõige 1
Nõuete-kohasus	Ettevõttes võib pidada loomi mahepõllumajanduslikult ja mittemahepõllumajanduslikult tingimusel, et kasvatavad loomad on eri liigist.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse, kas kõiki samasse liiki loomi peetakse mahepõllumajanduslikult.
Selgitus	Kui ettevõttes peetakse piimatõugu veiseid ja lihatõugu veiseid, siis peab neid kõiki pidama mahepõllumajanduslikult.

Nõue ja alus	1.4 Söötade eristatavus (EÜ) 889/2008 Artikkel 35 lõige 1 ja 4
Nõuete-kohasus	Ettevõttes, kus tegeldakse mahepõllumajandusliku loomakasvatusega, peavad mahepõllumajanduslikult peetavate loomade kasvatamiseks kasutatavad söödad olema ajaliselt või ruumiliselt eristatavad ettevõttest, kus ei tegelda mahepõllumajandusliku tootmisega.

Kontrollitav objekt	Ettevõttes, kus tegeletakse nii mahe- kui mittemahepõllumajandusliku loomakasvatusega kontrollitakse kõikide söötade ladustamist visuaalselt.
Selgitus	Kui ettevõttes peetakse näiteks mahelambaid ja mittemahepiimakarja ning seal ladustatakse maheheina ja mittemaheheina, siis heina ladustamisel ühes hoones peavad heinapartiid olema üksteisest piisavas kauguses koos kirjaliku viitega, millise heinaga on tegemist: nt on paigutatud sildid – mahehein ja tavahein.

NÕUE 2. Loomakasvatustingimused, loomapidamishooned ja vabaõhualad

Nõue ja alus	2.1 Üldised eeskirjad loomade (veised, lambad, kitsed, sead, hobused) pidamistingimuste kohta loomapidamishoonetes (EÜ) 889/2008 Artikkel 10; Artikkel 11 lõiked 1 ja 2; Artikkel 14 lõiked 1, 3 ja 4; I ja III lisa
Nõuete-kohasus	<ul style="list-style-type: none"> - Hoone soojustus, küte ja ventilatsioon peavad tagama, et õhuringlus, tolmusisaldus, temperatuur, suhteline õhuniiskus ja gaasisaldus püsib tasemel, mis ei kahjusta loomade tervist. - Hoones peab olema piisav loomulik õhuvahetus ning piisavalt päevavalgust. - Hoonete loomkoormus peab kindlustama loomade mugavuse, üldise heaolu ja liigiomaste vajaduste rahuldamise, mis eelkõige sõltuvad loomaliigist ja -tõust ning loomade vanusest. Arvestada tuleb ka loomade käitumistavasid, mis sõltuvad eelkõige loomarühma suuruselt ning loomade soost. Optimaalse loomkoormusega taotletakse loomade üldist heaolu, jättes neile piisavalt ruumi vabalt seista, kergesti lamama heita, end ümber pöörata, puhastada, võtta kõiki loomupäraseid asendeid ja teha kõiki loomulikke liigutusi. - Lauda põrand peab olema sile, kuid mitte libe. Vähemalt 50% pindalast peab olema jäik, st mitte rest ega võrkpõrand. - Laudas peab olema mugav, pehme ja kuiv lebamis-/ puhkekoht, mis on piisava suuruse ja jäiga konstruktsiooniga, mitte võrkpõrandaga. Puhkepaigas peab olema avar ja kuiv, allapanuga lebamiskoht. Allapanu peab koosnema põhust või muust nõuetekohasest looduslikust materjalist. Allapanu võib parendada või rikastada I lisa loetletud mineraalainetega. - Loomade pidamine laudas ei ole kohustuslik kui ilmastikutingimused võimaldavad loomi väljas pidada.
Kontrollitav objekt	Olukorda loomapidamishoonetes hinnatakse visuaalselt. Ettevõttes peab olema loomapidamishoonete projekt või joonis, kus on näidatud loomade paiknemine loomaliikide kaupa, koos pindalaga. Vajadusel tehakse mõõtmised. Kui loomi peetakse restpõrandaga hoones, hinnatakse, kas põranda pinnast vähemalt 50% on jäigast materjalist ja sile, vajadusel tehakse mõõtmised. Kontrollitakse allapanu päritolu.
Selgitus	Allapanuna on lubatud kasutada mittemahepõllumajanduslikust ettevõttest pärit põhku, samuti on lubatud kasutada turvast. Kui kasutatakse kummimatte ja nende seisukord on hea, siis pole tarvidust allapanu järele. Ka Eestis võib loomi aasta ringi väljas pidada.

Nõue ja alus	2.2 Loomade lõaspidamine (EÜ) 889/2008 Artikkel 39, Artikkel 95 lõige 1; MtM § 8 lõige 3
Nõuete- kohasus	Mahepõllumajanduslikult peetavaid loomi on keelatud loomakasvatushoones lõas pidada. Looma võib lühiajaliselt pidada lõas üksnes tema turvalisuse ja heaolu eesmärgil. Erandina võib enne 24.08.2000. a ehitatud loomakasvatushoonetes pidada loomi lõas, kui loomad saavad regulaarselt liikuda ja neile on kindlustatud mugavad allapanuga asemel ning selle kohta on küsitud TTI nõusolek ja esitatud vastav meetmete plaan loomade vabapidamisele üleminemiseks (lubatud kuni 31.12.2013. a). Loomi võib pidada lõas väikeettevõttes (alla 10 loomühiku), kus neid pole võimalik hoida nende käitumuslike vajadustega sobivates rühmades. Tingimuseks on, et loomad pääsevad karjatamisperioodil karjamaale ning muul ajal vähemalt kaks korda nädalas vabaõhualadele (jalutuslale).
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse, kas loomade pidamiseks on küsitud nõusolek. Küsitakse loomade lõaspidamise põhjendust ja meetmete plaani. Vaadatakse, kas loomad pääsevad karjamaale või vabaõhualale.
Selgitus	Alates 1.01.2014 pole enam lõaspidamine lubatud, selleks tähtjaks tuleb lõaspidamislaut ümber ehitada vabapidamislauaks või ehitada vabapidamislaut. Meetmete plaanis näidatakse aeg, mil alustatakse (ümber)ehitusega ja mis ajaks tagatakse nõuetele vastavus.

Nõue ja alus	2.3 Loomade (veised, lambad, kitsed, sead, hobused) pääs vabaõhualadele (EÜ) 889/2008 Artikkel 14 lõiked 1-4 ja artikkel 76 lõige d; MtM § 12
Nõuete- kohasus	Loomad peavad pääsema karjamaale või vabaõhualadele (jalutuslale). Taimtoidulised peavad pääsema karjamaale rohtu sööma alati, kui tingimused seda võimaldavad. Juhul kui taimtoidulised loomad pääsevad karjamaale karjatamisajal ning kui talvine laudasüsteem võimaldab loomadele piisavalt liikumisvabadust, ei pea loomi laskma talvekuudel vabaõhualadele (jalutuslale). Alla 10 loomühikuga lõaspidamislaudas olevaid loomi tuleb väljaspool karjatamisperioodi lasta lõast lahti jalutama vähemalt kaks korda nädalas. Üle aasta vanused pullid peavad pääsema karjamaale või vabaõhualale. Vabaõhualad võivad olla osaliselt kaetud. Vabaõhualad peavad olema tarastatud või piiritletud nii, et loom ei pääseks mittemahemaale.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse loomakasvatushoonetes olevaid loomade pidamissüsteeme. Olukorda hinnatakse visuaalselt, vaadatakse vabaõhuala olukorda ja hinnatakse, kas loomad on pääsenud vabaõhualadele. Kontrollitakse, kas on registreeritud loomade vabaõhualale pääsemise ajad. Ettevõttes peab olema loomapidamishoonete projekt või joonis, kus on näidatud loomade paiknemine loomaliikide kaupa koos pindalaga. Vajadusel tehakse mõõtmised. Loomade lõaspidamise korral uuritakse, kuidas on loomade vabaõhualadele laskmine korraldatud talveperioodil.
Selgitus	Tingimused, mis on seotud loomade laskmisega vabaõhualadele, on looma tervislik seisund, ilmastik ja maa seisund. Loomi ei pea talveperioodil välja laskma, kui loomapidamishoones on

	<p>piisavalt ruumi. See tähendab, et seal on looma kohta hoones ettenähtud pind + jalutusala pind. Nt lüpsilehmadel peaks sellisel juhul olema vabapidamisega laudas vähemalt 10,5 m² (6 + 4,5) pinda looma kohta. Pindala hulka ei arvestata söödakäiku, söödaküna või sõime.</p> <p>Üle aasta vanustele pullidele tuleb igal juhul võimaldada aasta ringi pääs vabaõhualadele.</p>
--	---

Nõue ja alus	2.4 Kodulindude pääsemine vabaõhualale (EÜ) 889/2008 Artikkel 14 lõige 5
Nõuete- kohasus	<p>Kodulinnud peavad pääsema vabaõhualadele vähemalt kolmandikul oma elueast.</p> <p>Vabaõhualad peavad olema põhiliselt taimestikuga kaetud, kaitserajatistega varustatud ning võimaldama lindudel kergesti pääseda nõuetekohase arvu joogi- ja söödakünade juurde.</p> <p>Kui kodulinde hoitakse ühenduse õigusaktide alusel kehtestatud piirangute või kohustuste tõttu siseruumides, peab neil olema alaline juurdepääs piisavas koguses koresöödale ja sobivale materjalile, et rahuldada nende etoloogilisi vajadusi.</p>
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse vabaõhuala taimkatte seisundit visuaalselt.
Selgitus	Vabaõhualadele lastakse linde ainult sobivate ilmastikutingimuste korral. Talvel linde vabaõhualadele ei lasta.

Nõue ja alus	2.5 Karjamaade eristatavus MtM § 12
Nõuete- kohasus	Karjamaad peavad olema tarastatud või piiritletud nii, et loom ei pääseks mittemahemaale.
Kontrollitav objekt	Loomade karjatamiseks kasutatavaid karjamaid kontrollitakse visuaalselt; karjamaad ja jalutusala peavad olema piiritletud tara või elektrikarjusega.

Nõue ja alus	2.6 Rändkarjatamine MtM § 8 lg 2; (EÜ) 889/2008 Artikkel 14 lõige 4, lisad I ja II, artikkel 76 d
Nõuete- kohasus	<p>Rändkarjatuse ajal võivad loomad, kui neid aetakse ühelt karjatamisalalt teisele, toituda mittemahemaadel. Toitumine mittemahepõllumajanduslikust söödast (hein ja muud taimed, mida loomad söövad) ei tohi kõnealusel ajavahemikul ületada 10% kogu aasta söödaratsioonist. Kõnealusel kogus arvutatakse põllumajandusest pärinevas söödas sisalduva kuivaine osakaaluna.</p> <p>Mahelooma on lubatud rändkarjatada poollooduslikul kooslusel, nagu laid, väikesaar, rahvuspark ja muu sellesarnane ala, kus viimase kolme aasta jooksul ei ole kasutatud (EÜ) nr 889/2008 lisades I ja II nimetatud ainet. Nimetatud alal karjatamise ajal kasutatud sööt loetakse mahesöödaks.</p>
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse kõiki neid rändkarjatavaid alasid, mille kohta tootja on esitanud teabe. Pisteliselt kontrollitakse seal karjatatavate loomade kõrvanumbreid ja võrreldakse ettevõttes olevate loomade numbritega. Kontrollitakse, kas on registreeritud loomade rändkarjatamise ajad.

Nõue ja alus	2.7 Miinimumpindala lüpsilehmade pidamiseks loomakasvatushoones ja jalutuslalal (EÜ) 889/2008 III lisa
--------------	--

Nõuete-kohasus	Pindala lüpsilehma kohta hoones: 6 m ² . Pindala lüpsilehma kohta jalutusosalal: 4,5 m ² .
Kontrollitav objekt	Tehakse arvutused loomade arvu ja pinna suhtes loomkoormuse arvutamiseks. Kui pindala ühe looma kohta on lubatust vähem, peab selleks küsima nõusoleku ja esitama meetmete plaani loomkoormuse vastavuse viimiseks, märkides ära tähtaja (lubatud kuni 31.12.2013.a). Nõusolek antakse, kui looma kohta on pinda loomakasvatushoones vähemalt 4 m ² ja jalutusosalal vähemalt 3 m ² .
Selgitus	TTI võib anda nõusoleku loomade pidamiseks väiksemal pinnal. Selline olukord on sageli vanades lõaspidamislaudades. Pindala hulka ei arvestata söödakäiku, söödaküna või -sõime.

Nõue ja alus	2.8 Miinimumpindala noorveiste ja liha tootmiseks kasvatatavate veiste pidamiseks loomakasvatushoones ja jalutusosalal (EÜ) 889/2008 III lisa	
Nõuete-kohasus	Pindala veise kohta hoones: - kuni 100 kg 1,5 m ² ; - kuni 200 kg 2,5 m ² ; - kuni 350 kg 4,0 m ² ; - üle 350 kg 5,0 m ² .	Pindala veise kohta jalutusosalal: - kuni 100 kg 1,1 m ² ; - kuni 200 kg 1,9 m ² ; - kuni 350 kg 3,0 m ² ; - üle 350 kg 3,7 m ² .
Kontrollitav objekt	Kui pindala ühe looma kohta on lubatust vähem, peab selleks küsima TTIlt nõusoleku ja esitama meetmeteplaani loomkoormuse vastavuse viimiseks, märkides ära nõuetega vastavusse viimise tähtaja (lubatud kuni 31.12.2013.a). Nõusolek antakse, kui looma kohta on pinda loomakasvatushoones vähemalt 4 m ² ja jalutusosalal vähemalt 3 m ² .	
Selgitus	Tehakse arvutused loomade arvu ja pinna suhtes loomkoormuse arvutamiseks. Pindala hulka ei arvestata söödakäiku, söödaküna või -sõime.	

Nõue ja alus	2.9 Miinimumpindala ja muud tingimused vasikate pidamiseks loomakasvatushoones ja jalutusosalal (EÜ) 889/2008 Artikkel 11 lõige 3 ja III lisa	
Nõuete-kohasus	Vasikaks loetakse alla 6 kuu vanust veist. Pindala vasika kohta hoones: 1,5 m ² ; Pindala vasika kohta jalutusosalal: 1,1 m ² . Vasikaid ei tohi pidada lõas. Üle ühe nädala vanuste vasikate pidamine eraldi latrites on keelatud. Vähemalt 8 tundi ööpäevas peab vasikatele võimaldama loomulikku või kunstlikku valgust.	
Kontrollitav objekt	Tehakse arvutused loomade arvu ja pinna suhtes loomkoormuse arvutamiseks. Vasika üksiksulu laius peab olema vähemalt võrdne vasika turjakõrgusega ja pikkus vähemalt võrdne 1,1 kordse vasika pikkusega mõõdetuna nina tipust sabajuureni. Võrreldakse loomade sünniaegu ja pidamist latrites või gruppides.	
Selgitus	Vasikate pidamiseks väiksemal pinnal ei anta nõusolekut. Vt ka põllumajandusministri 23.10.2002. a määrus nr 78 , muudetud 03.07.2008 määrusega nr 69 "Nõuded vasikate pidamisele ja selleks	

	ettenähtud ruumile või ehitisele”, mis kehtib nii tava- kui ka mahevasikate suhtes.
--	---

Nõue ja alus	2.10 Miinimumpindala hobuste pidamiseks loomakasvatushoones ja jalutuslal (EÜ) 889/2008 III lisa	
Nõuete- kohasus	Pindala hobuse kohta hoones: - kuni 100 kg 1,5 m ² ; - kuni 200 kg 2,5 m ² ; - kuni 350 kg 4,0 m ² ; - üle 350 kg 5,0 m ² .	Pindala hobuse kohta jalutuslal: - kuni 100 kg 1,1 m ² ; - kuni 200 kg 1,9 m ² ; - kuni 350 kg 3,0 m ² ; - üle 350 kg 3,7 m ² .
Kontrollitav objekt	Tehakse arvutused loomade arvu ja pinna suhtes loomkoormuse arvutamiseks.	
Selgitus	Hobuste pidamiseks väiksemal pinnal ei anta nõusolekut.	

Nõue ja alus	2.11 Miinimumpindala varssade pidamiseks loomakasvatushoones ja jalutuslal (EÜ) 889/2008 III lisa	
Nõuete- kohasus	Pindala varsa kohta hoones 1,5 m ² . Pindala varsa kohta jalutuslal: 1,1 m ² .	
Kontrollitav objekt	Tehakse arvutused loomade arvu ja pinna suhtes loomkoormuse arvutamiseks.	
Selgitus	Varssade pidamiseks väiksemal pinnal ei anta nõusolekut.	

Nõue ja alus	2.12 Miinimumpindala lammaste ja kitsede pidamiseks loomakasvatushoones ja jalutuslal (EÜ) 889/2008 III lisa	
Nõuete- kohasus	Pindala lamba või kitse kohta hoones: 1,5 m ² . Pindala lamba või kitse kohta jalutuslal: - täiskasvanud lammas või kits 2,5 m ² ; - lamba- või kitsetall 0,35 m ² .	
Kontrollitav objekt	Tehakse arvutused loomade arvu ja pinna suhtes loomkoormuse arvutamiseks.	
Selgitus	Lammaste ja kitsede pidamiseks väiksemal pinnal ei anta nõusolekut.	

Nõue ja alus	2.13 Miinimumpindala ja muud tingimused põrsastega emiste pidamiseks loomakasvatushoones ja jalutuslal (EÜ) 889/2008 Artikkel 11 lõiked 5, 6 ja III lisa	
Nõuete- kohasus	Pindala põrsastega emise kohta hoones: 7,5 m ² . Pindala põrsastega emise kohta jalutuslal: 2,5 m ² . Põrsaid ei tohi pidada ülestikku asetatud sulgudes ega põrsapuurides. Jalutuskohtades peavad sead saama püherdada ja tuhnida. Tuhnimiseks võib kasutada mitmesuguseid substraate. Vähemalt 8 tundi ööpäevas peab võimaldama loomulikku või kunstlikku valgust.	
Kontrollitav objekt	Tehakse arvutused loomade arvu ja pinna suhtes loomkoormuse arvutamiseks. Kontrollitakse põrsaste pidamistingimusi. Kontrollitakse ka vastavust üldistele seakasvatuse nõuetele, mis kehtivad nii	

	tava- kui ka mahetootmises.
Selgitus	Substraatidena võib kasutada turvast, mulda, liiva. Vt ka põllumajandusministri 3.12.2002. a määrus nr 80 , viimati muudetud 06.10.2008 määrusega nr 94 “Nõuded sigade pidamisele ja selleks ettenähtud ruumi või ehitise kohta, sigade suhtes rakendada lubatud veterinaarsete menetluste loetelu ja neid läbiviivad isikud ning nõuded nende menetluste teostamisele ja neid menetlusi teostava isiku ettevalmistusele”, mis kehtib nii tava- kui ka maheseakasvatuses.

Nõue ja alus	2.14 Miinimumpindala ja muud tingimused emiste pidamiseks loomakasvatushoones ja jalutuslalal (EÜ) 889/2008 Artikkel 11 lõiked 4 ja 6 ja III lisa
Nõuetekohasus	Pindala emise kohta hoones: 2,5 m ² . Pindala emise kohta jalutuslalal 1,9 m ² . Jalutuskohdades peavad sead saama püherdada ja tuhnida. Tuhnimiseks võib kasutada mitmesuguseid substraate. Emiseid peab pidama rühmades, v.a tiinuse lõppjärgus ja imetamise ajal. Vähemalt 8 tundi ööpäevas peab võimaldama loomulikku või kunstlikku valgust.
Kontrollitav objekt	Tehakse arvutused loomade arvu ja pinna suhtes loomkoormuse arvutamiseks. Kontrollitakse emiste gruppides pidamise nõuete täitmist. Kontrollitakse ka vastavust üldistele seakasvatuse nõuetele, mis kehtivad nii tava- kui ka mahetootmises.
Selgitus	Substraatidena võib kasutada turvast, mulda, liiva. Vt ka põllumajandusministri 3.12.2002. a määrus nr 80 , viimati muudetud 06.10.2008 määrusega nr 94 “Nõuded sigade pidamisele ja selleks ettenähtud ruumi või ehitise kohta, sigade suhtes rakendada lubatud veterinaarsete menetluste loetelu ja neid läbiviivad isikud ning nõuded nende menetluste teostamisele ja neid menetlusi teostava isiku ettevalmistusele”, mis kehtib nii tava- kui ka maheseakasvatuses.

Nõue ja alus	2.15 Miinimumpindala ja muud tingimused nuumsigade pidamiseks loomakasvatushoones ja jalutuslalal (EÜ) 889/2008 Artikkel 11 lõige 6 ja III lisa
Nõuetekohasus	Pindala nuumsea kohta hoones: Pindala nuumsea kohta jalutuslalal: - kuni 50 kg 0,8 m ² ; - kuni 50 kg 0,6 m ² ; - kuni 85 kg 1,1 m ² ; - kuni 85 kg 0,8 m ² ; - kuni 110 kg 1,3 m ² . - kuni 110 kg 1,0 m ² . Jalutuslaladel peavad sead saama püherdada ja tuhnida. Tuhnimiseks võib kasutada mitmesuguseid substraate. Vähemalt 8 tundi ööpäevas peab võimaldama loomulikku või kunstlikku valgust
Kontrollitav objekt	Tehakse arvutused loomade arvu ja pinna suhtes loomkoormuse arvutamiseks. Kontrollitakse ka vastavust üldistele seakasvatuse nõuetele, mis kehtivad nii tava- kui ka mahetootmises.
Selgitus	Vt ka põllumajandusministri 3.12.2002. a määrus nr 80 , viimati muudetud 06.10.2008 määrusega nr 94 “Nõuded sigade pidamisele ja selleks

	ettenähtud ruumi või ehitise kohta, sigade suhtes rakendada lubatud veterinaarsete menetluste loetelu ja neid läbiviivad isikud ning nõuded nende menetluste teostamisele ja neid menetlusi teostava isiku ettevalmistusele”, mis kehtib nii tava- kui ka maheseakasvatuses.
--	--

Nõue ja alus	2.16 Tingimused munakanade pidamiseks loomakasvatushoones ja jalutuslalal (EÜ) 889/2008 Artikkel 12 ja III lisa
Nõuete- kohasus	Munakanu ei tohi pidada puurides. Nõuded hoonetele: <ul style="list-style-type: none"> - vähemalt kolmandik põrandapinnast peab olema jäik, st mitte rest- või võrkpõrand, ning kaetud õlgedest, puulaastudest, liivast või turbast allapanuga; - lindudel peavad olema õrred, mille pikkus on 18 cm munakana kohta; - lindudel peavad olema sisse- ja väljapääsuluugid, mille üldpikkus peab olema vähemalt 4 m linnukasvatushoone iga 100 m² kohta; - ühes linnukasvatushoones tohib olla kuni 4800 tibu või 3000 munakana; - vähemalt 8 tundi ööpäevast peab lindudele võimaldama valgustamata perioodi. Nõuded vabaõhualadele (jalutusaladele): <ul style="list-style-type: none"> - lindudel peab olema kerge juurdepääs vabaõhualale; - vabaõhuala pindala peab olema vähemalt 4 m² kana kohta tingimusel, et ei ületata ülempiiri 170 kg lämmastikku hektari kohta aastas; Minimaalne tapavanus kanade puhul on 81 päeva.
Kontrollitav objekt	Ettevõttes peab olema loomapidamishoone projekt või joonis. Pindala arvestamise aluseks võetakse projekti või mõõtkavas tehtud joonise mõõted. Vajadusel tehakse mõõtmised. Kui munakanu peetakse restpõrandaga hoones, hinnatakse, kas põranda pinnast vähemalt 1/3 on jäigast materjalist ja sile.
Selgitus	Talvel ja halbade ilmastikutingimuste korral ei pea munakanu vabaõhualadele laskma.

Nõue ja alus	2.17 Tingimused liha tootmiseks kasvatatavate kodulindude pidamiseks loomakasvatushoones ja jalutuslalal (EÜ) 889/2008 Artikkel 12 ja III lisa
Nõuete- kohasus	Kodulinde ei tohi pidada puurides. Veelinnud peavad pääsema ojasse, tiiki, järve või basseini, kui ilmastiku- ja hügieeningimused seda lubavad, et looma liigiomased vajadused ja heaolunõuded oleksid rahuldatud. Nõuded hoonetele: <ul style="list-style-type: none"> - vähemalt kolmandik põrandapinnast peab olema jäik, st mitte rest- või võrkpõrand, ning kaetud õlgedest, puulaastudest, liivast või turbast allapanuga; - lindudel peavad olema õrred, pärlkanadel peab olema õrte pikkus vähemalt 20 cm linnu kohta;

	<ul style="list-style-type: none"> - lindudel peavad olema sisse- ja väljapääsuluugid, mille üldpikkus peab olema vähemalt 4 m linnukasvatushoone iga 100 m² kohta; - ühes linnukasvatushoones tohib olla kuni 4800 tibu, 5200 pärlkana, 4000 emast muskusparti või pekingi parti või 3200 isast muskusparti või pekingi parti või teisi parte, 2500 kohikukke, hane või kalkunit; - lihatootmiseks ettenähtud linnukasvatushoonete üldpindala ei tohi ühe tootmisüksuse puhul olla üle 1600 m²; - lindudel peab olema kerge juurdepääs vabaõhualale; - vähemalt 8 tundi ööpäevast peab lindudele võimaldama valgustamata perioodi; - lindude arv hoones võib olla maksimaalselt 10 tk/m² eluskaaluga kuni 21 kg/m². <p>Jalutusala pindala (korraga ala kasutavas linnurühmas ja arvestusega, et ei ületata 170 kg N/ha/aastas):</p> <ul style="list-style-type: none"> - 4 m² broileri ja pärlkana kohta; - 4,5 m² pardi kohta; - 10 m² kalkuni kohta; - 15 m² hane kohta. <p>Nuumlindude pidamisel teisaldatavates kuni 150 m² pindalaga linnumajades võib olla kuni 16 lindu/m² eluskaaluga kuni 30 kg/m² ja jalutusala pindala korraga ala kasutavas linnurühmas linnu kohta 2,5 m² tingimusel, et ei ületata 170 kg N/ha/aastas.</p> <p>Minimaalne tapavanus:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pekingi part 49 päeva; - emane muskuspart 70 päeva; - isane muskuspart 84 päeva; - sinikaelpart 92 päeva; - pärlkana 94 päeva; - hani või isane kalkun isane kalkun või hani 140 päeva; - emane kalkun 100 päeva.
Kontrollitav objekt	Ettevõttes peab olema loomapidamishoonete projekt või joonis. Pindala arvestamise aluseks võetakse projekti või mõõtkavas tehtud joonise mõõted. Vajadusel tehakse mõõtmised. Kui kodulinde peetakse restpõrandaga hoones, hinnatakse, kas põranda pinnast vähemalt 1/3 on jäigast materjalist ja sile.
Selgitus	Talvel ja halbade ilmastikutingimuste korral ei pea linde vabaõhualadele laskma.

Nõue ja alus	2.18 Nõuded vuttide pidamisel MtM § 14
Nõuete-koht	Loomakasvatushoones võib pidada ühes karjas kuni 6800 vutti, kelle kasvatamiseks ettenähtud pindala peab olema vähemalt 400 m ² . Minimaalne tapavanus 35 päeva.
Kontrollitav objekt	Ettevõttes peab olema loomapidamishoonete projekt või joonis. Pindala arvestamise aluseks võetakse projekti või mõõtkavas tehtud joonise mõõted.

	Vajadusel tehakse mõõtmised. Kui vutte peetakse restpõrandaga hoones, hinnatakse, kas põranda pinnast vähemalt 1/3 on jäigast materjalist ja sile.
--	--

NÕUE 3. Loomade arvestus ja mittemahepõllumajanduslike loomade toomine ettevõttesse

Nõue ja alus	3.1 Loomade märgistamine (EÜ) 889/2008 Artikkel 75
Nõuete-kohasus	Elusloomad märgistatakse püsivalt, igale liigile kohandatud meetodil, mis näeb ette suurte imetajate märgistamist ükshaaval ning kodulindude ja väikeimetajate märgistamist ükshaaval või partiide kaupa. Märgistamisele kuuluvad põllumajandusloomade liigid: kitsed, lambad, sead ja veised. Veised peavad olema märgistatud 20 päeva jooksul arvates looma sündimise päevast. Veise kõrvamärk on plastikust ja kollast värvi. Lambad ja kitsed peavad olema märgistatud kuue kuu jooksul arvates looma sündimise päevast. Lamba kõrvamärk on plastikust ja kollast värvi. Kitse kõrvamärk on plastikust ja punast värvi. Siga märgistatakse karjana või individuaalselt kõrvamärgi või tätoveeringuga.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse pisteliselt loomade kõrvamärke ja võrreldakse PRIA loomade registrisse kantud loomade andmetega ja ettevõttes olevate loomade liikumise arvestusega.
Selgitus	Vt ka põllumajandusministri 05.08.2003. a määrus nr 77 , viimati muudetud 05.01.2009 määrusega nr 2 "Identifitseerimisele kuuluvate põllumajandusloomade liikide loetelu, nende identifitseerimise ning registreerimise viisid ja kord; registreerimistunnistuse väljastamise kord ja veisepassi vorm ning põllumajandusloomade arvestuse pidamise kord", mis kehtib nii tava- kui ka maheloomade kohta.

Nõue ja alus	3.2 Loomade liikumise arvestus MtM § 9; (EÜ) 889/2008 Artikkel 76
Nõuete-kohasus	Andmed elusloomade kohta peavad TTI järelevalveametnikule olema ettevõttes kättesaadavad. Andmed peavad sisaldama järgmist teavet: - ettevõttesse toodavate loomade kohta: päritolu ja saabumise kuupäev, üleminekuage, eristusmärk ja veterinaarandmed; - ettevõttest välja viidavate elusloomade kohta: vanus, loomade arv, kaal tapmise korral, eristusmärk ja sihtkoht; - andmed loomade kao kohta koos põhjendustega.
Kontrollitav objekt	Arvestust peab pidama paber kandjal või elektroonselt. Viimasel juhul peab olema võimalus teha andmete kohta väljatrükk. Kontrollitakse ettevõttesse toodud loomade saatedokumente ja ettevõttest müüdud loomade saatedokumente, samuti dokumente hukkamiste kohta. Tunnustatava ettevõtte kontrollimisel tehakse loomade liikumise kohta arvestus taotluse esitamise päevast alates. Tunnustatud ettevõttes kontrollitakse loomade liikumist viimasest kontrollimise päevast arvates. Ettevõttes, kus tegeletakse mahe- ja mittemahepõllumajandusliku loomakasvatusega, peetakse nende kohta eraldi arvestust.

Selgitus	Loomade liikumise arvestusel võib kasutada TTI soovituslikku vormi (vorm LK-6).
----------	---

Nõue ja alus	3.3 Mittemahepõllumajanduslike veiste, hobuste, sigade, lammaste ja kitsede toomine ettevõttesse (EÜ) 889/2008 Artikkel 9 lõige 3 punkt a
Nõuete- kohasus	Kui maheloomi pole piisaval arvul saada, võib ettevõttesse tuua karja uuendamiseks mittemahepõllumajanduslikult peetavaid esmapoegimata emasloomi kuni 10% ettevõttes mahepõllumajanduslikult peetavate täiskasvanud hobuste või veiste arvust aastas ja kuni 20% ettevõttes mahepõllumajanduslikult peetavate täiskasvanud sigade, lammaste või kitsede arvust aastas.
Kontrollitav objekt	Võrreldakse ettevõttes olnud loomade arvu ja ettevõttesse toodud vastavat liiki mittemahepõllumajanduslike loomade arvu suhet. Kontrollitakse saatedokumentidest loomade sünniaegu, võrreldakse kõrvanumbreid loomadel ja saatedokumentidel ning PRIA loomade registri andmetega.
Selgitus	Näide: Ettevõtte loomakasvatus tunnustati 01.04.2007. a, st 2009. a aprillis on üleminekuage läbitud. Ettevõttes peetakse 300 lammast, nendest 130 põhikarjautte, 5 põhikarjajäära ja 165 võõrutamata talle. Ettevõttesse võib tuua mittemahepõllumajanduslikust ettevõtetest karja uuendamiseks 27 esmapoegimata emaslooma. Arvutatakse järgmiselt: 130 põhikarja utte + 5 põhikarjajäära = 135 täiskasvanud looma ning sellest võetakse 20% ehk 27 esmapoegimata emaslooma. Tuleb silmas pidada, et mittemaheloomade sissetoomisel rakendub neile üleminekuage (hobused ja liha tootmiseks kasutatavad veised – 12 kuud; lambad, kitsed, sead, piima tootmiseks kasutatavad veised – 6 kuud). Juurde tulnud loomade toodang tuleb kuni nende loomade üleminekuaja lõppemiseni hoida maheloomade toodangust eraldi.

Nõue ja alus	3.4 Mittemahepõllumajanduslike veiste, hobuste, sigade, lammaste ja kitsede toomine ettevõttesse suuremal arvul (EÜ) 889/2008 Artikkel 9 lõige 4
Nõuete- kohasus	Kui maheloomi pole piisaval arvul saada, võib ettevõttesse võib tuua ettevõtte olulise laiendamise, ohustatud loomatõugude, teist tõugu loomade kasvatamise või uue loomakasvatusharu kavandamise korral mittemahepõllumajanduslikult peetavaid esmapoegimata emasloomi kuni 40% ettevõttes vastavat liiki mahepõllumajanduslikult peetavate täiskasvanud loomade arvust. Ohustatud loomatõugude puhul ei pea need olema ainult esmapoegimata loomad. Vajalik TTI nõusolek.
Kontrollitav objekt	Võrreldakse nõusoleku saamise ajal ettevõttes olnud vastavat liiki mahepõllumajanduslike loomade arvu ja ettevõttesse toodud mittemahepõllumajanduslike loomade arvu. Kontrollitakse saatedokumentidest loomade sünniaegu, võrreldakse kõrvanumbreid loomadel ja saatedokumentidel ning PRIA loomade registri andmetega.
Selgitus	- Loomakasvatuse ettevõtte oluliseks laiendamiseks loetakse maade suurenemist ettevõttes või uue loomakasvatushoone ehitamist või loomapidamistingimuste parandamist; - Uue loomakasvatusharu kujundamiseks loetakse juhtu, kus näiteks piimakarjale lisaks soovitakse kasvatada lihaveseid;

	<p>- Ohustatud tõud on eesti maatõugu veis, eesti hobune, tori hobune ja eesti raskeveohobune.</p> <p>Näide: Ettevõttes peetakse eesti holsteini tõugu piimalehmi. Ettevõttes valmis uus vabapidamisega külmlaut ning soovitakse piimakarjale lisaks hakata kasvatama lihaveiseid. Nõusoleku küsimise päeval on ettevõttes 90 täiskasvanud piimalehma, seega on võimalik ettevõttesse tuua maksimaalselt 36 esmapoegimata emaslooma.</p> <p>Tuleb silmas pidada, et mittemaheloomade sissetoomisel rakendub neile üleminekuag (hobused ja liha tootmiseks kasutatavad veised – 12 kuud; lambad, kitsed, sead, piima tootmiseks kasutatavad veised – 6 kuud. Juurde tulnud loomade toodang tuleb kuni nende loomade üleminekuaja lõppemiseni hoida maheloomade toodangust eraldi.</p>
--	--

Nõue ja alus	3.5 Mittemaheloomajanduslike veiste, hobuste, sigade, lammaste ja kitsede toomine vähese loomade arvuga ettevõttesse (EÜ) 889/2008 Artikkel 9 lõige 3 punkt b
Nõuetekohasus	Kui maheloomi pole piisaval arvul saada, võib ettevõttesse, kus peetakse kuni 10 hobust või veist või kuni 5 siga, lammast või kitse, tuua karja uuendamiseks kuni 1 vastavat liiki mittemaheloomajanduslikult peetava esmapoegimata emaslooma.
Kontrollitav objekt	Võrreldakse ettevõttes olnud loomade arvu ja ettevõttesse toodud vastavat liiki mittemaheloomajanduslike loomade arvu. Kontrollitakse saatedokumentidest loomade sünniaegu, võrreldakse kõrvanumbreid loomadel ja saatedokumentidel ning PRIA loomade registri andmetega.
Selgitus	Ettevõtte loomakasvatus on tunnustatud alates 10.04.2005.a. Ettevõttes peetakse 8 veist, nendest 3 lüpsilehma, 2 üle kahe aasta vanust veist ja kolm vasikat. Ettevõttesse võib tuua ühe aasta jooksul ühe esmapoegimata emaslooma.
	Tuleb silmas pidada, et mittemaheloomade sissetoomisel rakendub neile üleminekuag (hobused ja liha tootmiseks kasutatavad veised – 12 kuud, lambad, kitsed, sead, piima tootmiseks kasutatav veis – 6 kuud). Juurde tulnud loomade toodang tuleb kuni nende loomade üleminekuaja lõppemiseni hoida maheloomade toodangust eraldi.

Nõue ja alus	3.6 Mittemaheloomajanduslike täiskasvanud isasloomade toomine ettevõttesse (EÜ) 889/2008 Artikkel 9 lõige 3
Nõuetekohasus	Kui maheloomi pole saada, võib tõuaretuse eesmärgil ettevõttesse tuua mittemaheloomajanduslikult peetavaid täiskasvanud isasloomi.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse, kas ettevõttesse toodud loomi peetakse maheloomajandusliku loomakasvatuse nõuete kohaselt. Keelatud on "rentida" neid loomi teisele mittemaheloomajanduslikule ettevõttele.
Selgitus	Täiskasvanuks loetakse suguküpseid isasloomi.

Nõue ja alus	3.7 Mittemaheloomajanduslike kodulindude toomine ettevõttesse (EÜ) 889/2008 Artikkel 42 lõige a
--------------	---

Nõuete- kohasus	Kui mahepõllumajanduslikult kasvatatud kodulinde ei ole piisaval arvul saada, võib karja moodustamisel, uuendamisel või taastamisel mahelinnukasvatamiseks tuua mittemahepõllumajanduslikult kasvatatud linde, tingimusel, et munade tootmiseks mõeldud noorkanad ja liha tootmiseks mõeldud linnud on kuni 3 päeva vanused. Vajalik TTI nõusolek.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse saatedokumentidest tibude koorumise aegu ja mis ettevõttest tibud pärit on.
Selgitus	Tuleb silmas pidada, et mittemahelindude sissetoomisel rakendub neile üleminekuag (10 nädalat liha tootmiseks mõeldud linnud ja 6 nädalat munade tootmiseks mõeldud linnud).

Nõue ja alus	3.8 Mittemahepõllumajanduslike munakanade toomine ettevõttesse (EÜ) 889/2008 Artikkel 42 lõige b
Nõuete- kohasus	Kui mahepõllumajanduslikult kasvatatud noorkanu ei ole piisaval arvul saada, võib kuni 31.12.2011 tuua ettevõttesse kuni 18 nädala vanuseid mittemahepõllumajanduslikult kasvatatud ja munade tootmiseks mõeldud noorkanu, kelle suhtes on täidetud söödale ja veterinaaravile kehtestatud mahetootmise tingimusi. Vajalik TTI nõusolek.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse saatedokumentidest, mis ettevõttest noorkanad pärit on. Saatedokumendid peavad sisaldama tõendusmaterjali, et nende noorkanade puhul on täidetud söödale ja veterinaaravile kehtestatud mahetootmise tingimusi.
Selgitus	Karja võib uuendada mittemahepõllumajanduslikust ettevõttest pärit munade tootmiseks ettenähtud noorkanade toomisega ettevõttesse. Selline mittemahepõllumajanduslik ettevõtte peab kanade söötmiseks kasutama söödaratsiooni kuivaines vähemalt 90% ulatuses mahe- või üleminekuaja sööta ning veterinaartoimingutele kehtivad mahepõllumajandusliku ettevõtte nõuded. Kanu müünud ettevõtte peab dokumentidega tõendama, et vastab eelnimetatud nõuetele. Eestis praegu teadaolevalt selliseid ettevõtteid pole. Tuleb ka silmas pidada, et mittemahelindude sissetoomisel rakendub neile üleminekuag (10 nädalat liha tootmiseks mõeldud linnud ja 6 nädalat munade tootmiseks mõeldud linnud).

NÕUE 4 Söödad ja söötmine

Nõue ja alus	4.1 Oma ettevõtte sööt taimtoidulistel loomadel (EÜ) 889/2008 Artikkel 19
Nõuete- kohasus	Taimtoiduliste loomade puhul (välja arvatud rändkarjatamise ajal) peab vähemalt 50% söödast pärinema samast tootmisüksusest või olema toodetud koostöös teiste maheettevõtetega peamiselt samas piirkonnas.
Kontrollitav objekt	Tehakse arvutused ettevõttes kasutatud ja sisseostetud mahesöötade kohta kuivaines.
Selgitus	Taimtoidulisi loomi söödetakse 100% mahepõllumajanduslikult toodetud söödaga, mis on peamiselt pärit oma ettevõttest. Kogu ettevõtte üheaegse ülemineku puhul (loomu- ja taimekasvatus) peab üleminekuaja jooksul loomi söötma põhiliselt oma ettevõtte söödaga (vähemalt 50%).
Nõue ja alus	4.2 Üleminekuaja sööda kasutamine (EÜ) 889/2008 Artikkel 21; (EÜ) 1254/2008 Artikkel 1 lõige 2

Nõuete- kohasus	Loomade söödaratsiooni kuivainest võib kuni 30% moodustada teisest ettevõttest pärit või 100% samas ettevõttes toodetud mahepõllumajandusliku taimekasvatuse üleminekuaja teisel aastal toodetud sööt. Keskmiselt kuni 20% loomade söödaratsiooni kuivainest võib pärineda oma ettevõtte esimest aastat üleminekuajal olevatelt püsikarjamaadelt või mitmeaastaste söödataimedega maatükkidelt saadud saagist või seal karjatamisest.
Kontrollitav objekt	Tehakse arvutused ettevõttes kasutatud söötade kohta kuivaines. Kontrollitakse oma ettevõttes toodetud või teisest ettevõttest pärit söötade koguseid, mida on loomadele söödud.
Selgitus	Kui ettevõttes on samal aastal juurde tulnud rohumaid, siis 20% ulatuses võib kasutada sealt pärit karjamaasööta.

Nõue ja alus	4.3 Taimtoiduliste loomade söötmine (EÜ) 889/2008 Artikkel 20 lõige 2; MtM § 13
Nõuete- kohasus	Taimtoidulisi loomi (hobused, veised, lambad, kitsed, küülikud ja nutriad) tuleb sööta rohumaadelt saadava söödaga võimalikult suurel määral, kusjuures vähemalt 60% päevase söödaratsiooni kuivainekogusest peab moodustama koresööt, haljassööt või silo. Piimakarja puhul võib lüpsiperioodi alguses lubada vähendada kõnealust määra 50%ni kolmeks kuuks.
Kontrollitav objekt	Tehakse arvutused ettevõttes kasutatud rohusöötade kohta kuivaines. Võrreldakse rohusöötade osatähtsust kogu söödaratsioonis. Tunnustatava ettevõtte puhul tehakse arvestused taotluse esitamise päevast kuni inspekteerimise päevani. Tunnustatud ettevõtte puhul tehakse arvestused kasutatud sööda kohta viimasest kontrollimisest arvates

Nõue ja alus	4.3 Mineraalsöödad (EÜ) 889/2008 Artikkel 22 lõige 2 ja V lisa
Nõuete- kohasus	Mineraalsöödana on lubatud kasutada V lisa nimetatud mineraalsööta.
Kontrollitav objekt	Jälgitakse, milliseid mineraalsöötasid ettevõttes kasutatakse. Kontrollitakse ostudokumente ja pakenditel kirjeldatud koostist.
Selgitus	Sageli sisaldavad mineraalsööda valmissegud mahepõllumajanduses mittelubatud aineid või taimset sideainet. Seetõttu tuleb väga täpselt uurida mineraalsööda koostist ja vajadusel konsulteerida TTIga. Oluline on näiteks ka jälgida, milliseid antioksidante söödas kasutatakse, sest lubatud on ainult looduslikud tokoferoolikontsentraadid. Vt V lisa „Mineraalsööt“. Samuti vt TTI veebilehel Eestis saadaolevate mineraalsöödasegude nimekirja .

Nõue ja alus	4.4 Söödalisandid ja loomasöödas kasutatavad abiained, sh silo valmistamisel kasutatavad ained ja silokonservandid (EÜ) 889/2008 Artikkel 22 lõige 4 ja VI lisa
Nõuete- kohasus	Söödalisanditena on lubatud kasutada VI lisa nimetatud söödalisandeid. Silo valmistamisel võib sileerimiseks ja säilitamiseks kasutada säilitusainetena VI lisa nimetatud aineid. Piimhappe, sipelghappe, propioonhappe ja äädikhappe kasutamine silo valmistamisel on lubatud üksnes juhul, kui ilmastikutingimused ei võimalda

	saavutada vajalikku käärimist.
Kontrollitav objekt	Kontrollimisel jälgitakse, milliseid söödalisandeid ja loomasööda abiaineid kasutatakse. Kontrollitakse ostudokumente ja pakenditel kirjeldatud koostist.
Selgitus	Vt lisa VI "Söödalisandid ja teavad loomasöötadena kasutatavad ained".

Nõue ja alus	4.5 Vesi (EÜ) 834/2007 Artikkel 14 lõige b punkt ii
Nõuete-kohasus	Vesi peab olema loomadele kergesti kättesaadav, füsioloogilised ja etoloogilised vajadused peavad olema rahuldatud.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse joogivee olemasolu ja kättesaadavust loomadele nii loomakasvatushoones kui ka karjamaal. Kontrollitakse jootmiseks kasutatava inventari puhtust.

Nõue ja alus	4.6 Mittemahepõllumajandusliku sööda kasutamine sigade ja kodulindude puhul (EÜ) 889/2008 Artikkel 43 ja V lisa; MtM § 8, lõige 2
Nõuete-kohasus	Kui mahepõllumajanduslikku sööta ei ole piisavalt saada, on sigade ja kodulindude lubatud taimset ja loomset päritolu mittemahepõllumajandusliku sööda kasutamine piiratud kogustes. Mittemahepõllumajandusliku sööda maksimaalne lubatud osakaal sigade ja kodulindude sööda aastasest kuivainekogusest 12-kuulisel ajavahemikul on: - kuni 10%, kehtib kuni 31.12.2009. a; - kuni 5%, kehtib kuni 31.12.2011. a. Mittemahepõllumajandusliku sööda kogus ei või ületada 25% päevase söödaratsiooni kuivainekogusest. Mittemahepõllumajandusliku söödana on lubatud kasutada üksnes (EÜ) 889/2008 V lisas nimetatud sööta.
Kontrollitav objekt	Tehakse arvutused ettevõttes kasutatud söötade kohta kuivaines. Võrreldakse mittemahepõllumajandusliku ja mahepõllumajandusliku päritoluga söötade kuivaine osakaalu söödaratsioonis. Tunnustatava ettevõtte puhul tehakse arvestused taotluse esitamise päevast kuni inspekteerimise päevani. Tunnustatud ettevõtte puhul tehakse arvestused kasutatud sööda kohta viimasest kontrollimisest arvates.

Nõue ja alus	4.7 Vasikate söötmine (EÜ) 889/2008 Artikkel 20 lõige 1
Nõuete-kohasus	Vasikaid peab vähemalt 3 kuud söötma naturaalse täispiimaga, eelistades emapiima.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse vasikatele kulunud piimasöötade koguseid. Täispiimaasendajate kasutamisel kontrollitakse koostist ja saatedokumente, täispiimaasendaja peab olema toodetud mahepõllumajanduslikust piimast.
Selgitus	Vasikate söötmine all naturaalse täispiimaga mõistetakse otse söömist emalt või ammlemalt ja ema või muu lehma piima või mahetäispiimast valmistatud piima jootmist (soovitavalt lutiga) ämbrist.

Nõue ja alus	4.8 Varssade söötmine (EÜ) 889/2008 Artikkel 20 lõige 1
Nõuete-kohasus	Varssu peab vähemalt 3 kuud söötma naturaalse täispiimaga, eelistades emapiima.

Kontrollitav objekt	Kontrollitakse varssadele kulutatud piimasöötade koguseid.
Selgitus	Kasutada võib ka mahetäispiimaasendajat.

Nõue ja alus	4.9 Lamba- ja kitsetallede söötmine (EÜ) 889/2008 Artikkel 20 lõige 1
Nõuete-kohasus	Lamba- ja kitsetallesid peab vähemalt 45 päeva söötma naturaalse täispiimaga, eelistades emapiima.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse visuaalselt tallede pidamist koos emaga, tallede võõrutamise aegu võrreldakse sünni kuupäevadega.
Selgitus	Kasutada võib ka mahetäispiimaasendajat.

Nõue ja alus	4.10 Põrsaste söötmine (EÜ) 889/2008 Artikkel 20 lõige 1
Nõuete-kohasus	Põrsaid peab vähemalt 40 päeva söötma naturaalse täispiimaga, eelistades emapiima.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse põrsaste võõrutamise aegu, võrreldes emise kõrvanumbrit ja pesakonna numbrit, poegimise ja pesakonna võõrutuse kuupäevaga. Täispiimaasendajate kasutamisel kontrollitakse koostist ja saatedokumente,
Selgitus	Kasutada võib ka täispiimaasendajat. Tuleb arvestada, et mittemahepõllumajandusliku sööda kogus ei või ületada 25% päevase söödaratsiooni kuivainekogusest.

Nõue ja alus	4.11 Sigade söötmine (EÜ) 889/2008 Artikkel 20 lõige 3
Nõuete-kohasus	Sigade päevane söödaratsioon peab sisaldama koresööta, haljassööta või silo.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse sigadele antud söötade koguseid söötade arvestuse dokumentide järgi.
Selgitus	Koresööda, haljassööda või silo sisalduse % päevases söödaratsioonis pole määratud, oluline on, et selline sööt oleks igapäevaselt kättesaadav.

Nõue ja alus	4.12 Kodulindude söötmine (EÜ) 889/2008 Artikkel 20 lõige 3
Nõuete-kohasus	Kodulindude päevane söödaratsioon peab sisaldama koresööta, haljassööta või silo.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse kodulindudele kasutatud söötade koguseid söötade arvestuse dokumentide järgi.
Selgitus	Koresööda, haljassööda või silo sisalduse % päevases söödaratsioonis pole määratud, oluline on, et selline sööt oleks loomadele igapäevaselt kättesaadav.

Nõue ja alus	4.13 Arvestuse pidamine loomade söötmisel (EÜ) 889/2008 Artikkel 66, Artikkel 76 lõige d; MtM § 7
Nõuete-kohasus	Arvestust tuleb pidada ettevõttesse toodud sööda koguse, toomise päeva, tootmiskoha, tootja ja turustaja, samuti ettevõttes toodetud sööda koguse ja tootmise aja ning nende kasutamise kohta. Arvestust peab pidama paberandjal või elektroonselt. Viimasel juhul peab olema võimalus teha andmete kohta väljatrükk.
Kontrollitav	Kontrollitakse ettevõttesse toodud söötade saatedokumente. Ettevõttes

objekt	toodetud söötade koguseid kontrollitakse pisteliselt põlluraamatu järgi. Kontrollitakse ka söötade kasutamist loomaliikide kaupa. Tunnustatava ettevõtte kontrollimisel tehakse söötade kasutamise kohta arvestused taotluse esitamise päevast alates. Tunnustatud ettevõttes kontrollitakse söötade kasutamist viimasest kontrollimisest arvates.
Selgitus	Söötade arvestusel võib kasutada TTI soovituslikku vormi (vorm LK-5).

NÕUE 5. Haiguste ennetamine

Nõue ja alus	5.1 Allopaatiliste veterinaarravimite või antibiootikumide kasutamise keeld haigusi ennetavas tegevuses (EÜ) 889/2008 Artikkel 23
Nõuete-kohasus	Keemiliselt sünteetisid allopaatiliste veterinaarravimite või antibiootikumide kasutamine haiguste ennetamiseks on keelatud. Kasvu soodustamiseks või toodangu suurendamiseks mõeldud ainete kasutamine (sealhulgas antibiootikumid, koktsidiostaatikumid ja muud kunstlikud kasvusoodustajad) ning hormoonide või samalaadsete ainete kasutamine paljunemise reguleerimiseks (nt inna esilekutsumine või sünkroonimine) või muul eesmärgil on keelatud.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse veterinaarravi andmeid.
Selgitus	Haiguste ennetus peab põhinema sobivatel pidamistingimustel, söödal jne.

Nõue ja alus	5.2 Loomakasvatushoonete rajatiste ja riistade puhastamine ning desinfitseerimine (EÜ) 889/2008 Artikkel 23 ja VII lisa, II lisa
Nõuete-kohasus	Laudad, sulud, seadmed ja riistad peavad olema nõuete kohaselt puhastatud ja desinfitseeritud, et vältida nakkuste levikut ning haigusekandjate tekkimist. Väljaheide, uriin ning söömata jäänud või mahapudenenuid toitu tuleb eemaldada nii sageli kui vaja, et minimeerida lõhna tekkimist ning vältida putukate või näriliste siginemist. Loomakasvatushoonete rajatiste ja riistade puhastamiseks ning desinfitseerimiseks võib kasutada üksnes VII lisas loetletud tooteid. Putukate ja muude kahjurite hävitamiseks hoonetes ja teistes rajatistes, kus loomi peetakse, võib kasutada rodentitsiide (ainult lõksudes) ja II lisas loetletud tooteid. Pärast iga kodulinnupartii üleskasvatamist tuleb hooned lindudest tühendada. Selle aja jooksul tuleb hooned ja sisseseade puhastada ning desinfitseerida. Peale selle tuleb pärast iga kodulinnupartii üleskasvatamist lasta vabaaladel puhata, et taimestik saaks taastuda. Ettevõtja hoiab alles kõnealuse aja rakendamist tõendavad dokumendid. Kõnealuseid nõudeid ei kohaldata, kui kodulinde ei kasvatata partiidena, ei peeta vabaaladel ja kui nad saavad terve päeva vabalt ringi liikuda.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse, milliseid puhastus või desinfitseerivaid vahendeid on kasutatud. Lindude kasvatamise juures kontrollitakse vabaalade taimkatte seisundit.
Selgitus	Vt VII lisa „Puhastus- ja desinfitseerimisvahendid“ ja II lisa „Pestitsiidid“

NÕUE 6. Ravi

Nõue ja alus	6.1 Allopaatiliste veterinaarravimite või antibiootikumide kasutamine haiguste ravis (EÜ) 889/2008 Artikkel 24
Nõuete-kohasus	<p>Kui loom hoolimata ennetusmeetmetest haigestub või saab vigastada, tuleb teda viivitamata ravida, vajaduse korral teistest loomadest eraldi ning nõuetekohases laudas.</p> <p>Keemiliselt sünteesitud allopaatiliste veterinaarravimite või antibiootikumide asemel eelistatakse taimravitooteid, homöopaatilisi tooteid, mineraalained, mikroelemente ja vitamiine, kui nende ravitoime asjaomase loomaliigi ja haiguse puhul on tõhus.</p> <p>Kui eelnimetatud toodete kasutamine haiguse või vigastuse ravimisel osutub ebatõhusaks või on tõenäoliselt ebatõhus ning ravi on vajalik looma kannatuste või vaevuste vältimiseks, siis võib loomaarsti vastutusel kasutada keemiliselt sünteesitud allopaatilisi veterinaarravimeid või antibiootikume.</p> <p>Keeluaeg loomale allopaatilise veterinaarravimi manustamise ja sellest loomast mahepõllumajanduslike toiduainete tootmise vahel peab olema kaks korda nii pikk kui ravimile tavatootmises ettenähtud keeluaeg või 48 tundi, kui keeluaega ei ole määratud.</p> <p>Kui loomale või loomarühmale tehakse üle 3 keemiliselt sünteesitud allopaatilise veterinaarravimi või antibiootikumikuuri 12 kuu jooksul või üle ühe ravikuuri, kui loomade tootliku elutsükli pikkus on alla aasta, ei tohi asjaomaseid loomi või nendest saadud tooteid müüa mahepõllumajandusliku toodanguna ning loomad peavad alustama uut üleminekuaga.</p>
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse veterinaarravi andmeid, mis on kantud veterinaarpäevikusse.
Selgitus	Näide: Kui lüpsilehmale tehakse 4 ravikuuri aasta jooksul (ударapõletiku ravil 3 ja välise vigastuse puhul 1), tuleb viimase ravi lõpetamise kuupäev lugeda uue üleminekuaja kuupäevaks, st lüpsilehmalt saadud piima ei tohi märgistada mahepõllumajandusele viitavalt kuue kuu jooksul. Temalt saadud piim peab olema eraldatud teiste lüpsilehmade toodangust. Ravikuur tähendab ühte ravitsükli haiguse ravimisel (nt ударapõletiku ravil tehakse mitu protseduuri järjestikustel päevadel).

Nõue ja alus	6.2 Vaktsineerimine, parasiitide vastane ravi ja kohustuslikud haigustõrjeprogrammid (EÜ) 889/2008 Artikkel 24 lõige 4
Nõuete-kohasus	Vaktsineerimist, parasiitidevastast ravi või kohustuslikest haigustõrjeprogrammide raames tehtavaid raviprotseduure ei loeta ravikuuride hulka.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse veterinaarravi andmetest, kas loomadele on tehtud riiklikult ettenähtud vaktsineerimisi või uuringuid.
Selgitus	Vt ka loomatauditõrje seadus (RT I 1999, 57, 598; viimati muudetud 2009, 3, 15).

	Ravikuuride hulka ei loeta näiteks tuberkuliinimist piimalehmadel ja ussitõrjet lammastel. Kui riiklik tauditõrjeprogramm näeb ette loomade vaksineerimise näiteks marutaudi vastu, siis tuleb loomad vaksineerida ja seda ei loeta ravikuuriks.
--	--

Nõue ja alus	6.3 Veterinaarravi andmete registreerimine (EÜ) 889/2008 Artikkel 76 lõige e, Artikkel 24 lõige 4
Nõuete- kohasus	Ettevõttes tuleb loomade haiguste ennetamise ja veterinaarravi puhul registreerida diagnoos, ravi alustamise ja lõpetamise päev, kasutatava veterinaarravimi liik ja nimetus, veterinaarravimi doos, ravimeetod ja ravimi tootja poolt toodangu turustamisele kehtestatud keeluaeg ning andmed ravitud looma(de) kohta (liik, arv, tõug, vanus, sugu, identifitseerimisnumber) ning anded veterinaarravi teostanud veterinaarsti kohta.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse veterinaarravi andmeid.
Selgitus	Veterinaarravi andmete registreerimiseks võib kasutada TTI soovituslikku vormi (vorm LK-7).

Nõue ja alus	6.4 Veterinaarravimite hoiustamine (EÜ) 889/2008 Artikkel 35 lõige 3
Nõuete- kohasus	Allopaatiliste veterinaarravimite ja antibiootikumide hoiustamine on ettevõttes lubatud tingimusel, et veterinaararst on need loomade raviks välja. Kõrvaliste isikute juurdepääs veterinaarravimitele peab olema välistatud.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse, et veterinaarravimid oleks hoiustatud eraldi kapis või ruumis. Keemiliselt sünteetisid allopaatilised ravimid ja antibiootikumid ei tohi olla loomakasvatushoones kergesti kättesaadavad.

NÕUE 7. Veterinaarsed toimingud ja loomakasvatuse võtted

Nõue ja alus	7.1 Kastreerimine (EÜ) 889/2008 Artikkel 18 lõige 2, Artikkel 95 lõige 4
Nõuete- kohasus	Kastreerimine on lubatud üksnes loomakasvatussaaduste kvaliteedi parandamise eesmärgil. Kastreerimisel tuleb looma kannatusi võimalikult minimeerida. Põrsaid võib kastreerida üksnes esimese nädala jooksul pärast sündi. Ilma anesteesia ja/või valutustamiseta võib põrsaid kastreerida kuni 31. detsembrini 2011.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse veterinaarravi andmeid. Võrreldakse veterinaarravi andmetes esitatud kuupäevi loomade sünnikuupäevadega.

Nõue ja alus	7.2 Sarvede eemaldamine jm toimingud (EÜ) 889/2008 Artikkel 18 lõige 1
Nõuete- kohasus	Selliseid toiminguid nagu kummipaelte kinnitamine lammaste sabade külge, sabakärpimine, hammaste eemaldamine, noka lühendamine ja sarvede eemaldamine ei tohi süstemaatiliselt teha. TTI võib siiski anda nõusoleku mõne kõnealuse toimingu tegemiseks loomade turvalisuse või tervise, heaolu või hügieeni parandamise

	eesmärgil, kaaludes iga juhtumit eraldi. Looma kannatusi tuleb minimeerida sellega, et rakendatakse piisavat anesteasiat ja/või valutustamist ning toiminguid teevad kvalifitseeritud töötajad looma seisukohalt kõige sobivamas eas.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse, kas toimingud on toimunud kooskõlas loomakaitseadusega. Kontrollitakse veterinaarravi andmeid. Võrreldakse veterinaar ravi andmetes esitatud kuupäevi loomade sünnikuupäevadega.
Selgitus	Nt sarvede eemaldamine on lubatav siis, kui sarvedega loom muutub ohtlikuks teistele samas karjas olevatele loomadele. Ka vasikate nudistamiseks tuleb küsida nõusolek. Nudistada tohib ainult põhjendatud vajadusel, rutiinselt seda teha ei tohi. Nt põrsaste hammaste lõikamine tuleb teha seitsme päeva jooksul pärast sünni. Vt ka „Loomakaitseadus“ (RT I 2001, 3, 4; viimati muudetud 2009, 3, 15).

Nõue ja alus	7.3 Loomade tiinestamine (EÜ) 834/2007 Artikkel 14 lõige c
Nõuete-kohasus	Mahepõllumajanduslikult peetava looma tiinestamine peab toimuma eelkõige loomuliku paaritamise teel. Vajadusel on lubatud kunstlik seemendamine. Embrüo siirdamine on keelatud.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse loomade kaartidele kantud andmeid.
Selgitus	Kui ettevõttel ei ole võimalik tuua paaritamiseks tõulisi isasloomi, võib kasutada kunstliku seemendamist.

Nõue ja alus	7.4 Loomade pidamine gruppides (EÜ) 889/2008 Artikkel 10 lõige 3
Nõuete-kohasus	Mahepõllumajanduslikult peetavate loomade pidamisel gruppides peab nende moodustamisel arvestama loomade vanust ning liigilisi ja soolisi käitumuslikke iseärasusi.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse loomagruppides olevaid loomi visuaalselt.
Selgitus	Nt üle 8 kuu vanuste eesti holsteini tõugu pullide grupis ei tohiks olla emasloomi.

NÕUE 8. Loomade transport

Nõue ja alus	8.1 Loomade transport (EÜ) 889/2008 Artikkel 18 lõige 4
Nõuete-kohasus	Mahepõllumajanduslikult peetavate loomade vedamisel peavad loomad olema selgelt eristatavad mittemahepõllumajanduslikult peetavatest loomadest. Mahepõllumajanduslikult peetavate loomade veo eel ega veo ajal ei tohi loomadele manustada keemiliselt sünteesitud allopaatilisi rahusteid. Loomade peale- ja mahalaadimine peab toimuma ettevaatlikult ning elektrilisi stimulaatoreid kasutamata.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse ettevõttes olevat loomade peale- ja mahalaadimise konstruktsioone või ehitisi. Kontrollitakse saatelehti ja loomade kõrvanumbreid.

NÕUE 9. Märgistamine

Nõue ja alus	9.1 Mahepõllumajandusele viitav märgistamine MkoM § 2 lõige 1
Nõuete- kohasus	Mahepõllumajandusele viitavalt saab märgistada üleminekuaja läbinud loomadelt pärit toodangut. Mahepõllumajandusliku toote märgistus peab sisaldama TTI koodnumbrit EE-TTI. Märgistada võib sõnaga “ökoloogiline”, “mahe“ või nende tuletiste või deminutiividega nagu „mahe-“ ja „öko-“ kas eraldi või kombineerituna. Lisaks võib kasutada Eesti või Euroopa mahepõllumajandusele viitavat märki. Ettevõttes, kus tegeletakse nii mahe- kui ka mittemahepõllumajandusliku toote ettevalmistamisega, peetakse nende kohta eraldi arvestust.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse arvestuse pidamist: kas on turustatud märgistatud loomakasvatussaadusi, kellele on saadused müüdnud, kuidas on toimunud pakendamine ja märgistamine. Kontrollitakse saatedokumente ja pakendite märgistust.
Selgitus	Ettevõtja, kes on ainult TTI järelevalve all, saab loomakasvatussaadustest müüa oma ettevõtte elusloomi (s.h tapale), toorpiima (müüdava piima maksimaalne kogus päevas: lehmapiim kuni 100 kg, kitsepiim kuni 20 kg ja lambapiim kuni 10 kg) ja mett. Ettevalmistamise all mõistetakse ühte liiki oma ettevõtte toote pakendamist (loomakasvatuses munad, toorpiim). Elusloomade müügil kasutatakse viidet mahepõllumajanduslikule tootmisele saatedokumentidel (nt mahelammas). Kui ettevõttes toodetakse kanamune ning turustatakse vaid oma ettevõtte kanamune, siis kontrollitakse ettevõttes toodetud kanamunade kogust ning võrreldakse realiseeritud või kasutatud kanamunade hulgaga.

Mahepõllumajandusliku mesinduse eeskirjad

Nõue ja alus	1. Mesila asukoht (EÜ) 889/2008 Artikkel 13 lõige 1, Artikkel 78
Nõuete- kohasus	Mesila asukoht peab olema paigas, mida 3 kilomeetri raadiuses ümbritsevad nektari- ja õietolmuallikad koosnevad põhiliselt mahepõllumajanduskultuuridest ja/või looduslikest taimedest ja/või kultuuridest, mida on töödeldud keskkonda vähe mõjutavate vahenditega ega mõjuta mesindussaaduste mahepõllumajanduslikku kvaliteeti. Nimetatud nõuded ei kehti piirkondade suhtes, kus ei toimu õitsemist või kui tarud on puhkeolekus.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse visuaalse vaatlusega pisteliselt vähemalt 3 km raadiuses mesilagrupi asukohast olevat korjeala.
Selgitus	Reostatust tekitavad saasteallikad nagu põhimaantee, tööstuspiirkond, jäätmekäitluskoht ning jäätmekäitlusettevõtte peavad olema mesilast piisavalt kaugel. Mesilaste korjeraadiuses ei tohi olla tavapõlde, mida pritsitakse

	taimekaitsevahenditega. Eriti vaadatakse, milline on korjeala 1,5 km raadiuses. Kui sellest kaugemal on üksikuid tavapõlde, siis võib TTI hinnata ala olukorra sobivaks. TTI hindab iga üksikjuhtumit eraldi, arvestades konkreetse korjeala olukorda.
Nõue ja alus	2. Mesilagruppide eristatavus (EÜ) 889/2008 Artikkel 41
Nõuete- kohasus	Samas ettevõttes võib pidada tolmeldamise otstarbel mahe- ja mittemahepõllumajanduslikke mesindusüksusi, kui täidetakse kõiki mahepõllumajandusliku tootmise eeskirjade nõudeid, v.a mesilate paigutust käsitlevad sätteid. Sel juhul ei tohi toodangut mahepõllumajanduslikuna müüa. Ettevõtja hoiab alles käesoleva sätte kasutamist tõendavad dokumendid.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse kõiki mesilasperesid nende asukohas, mesilastarude märgistust ja toodangu märgistust.
Nõue ja alus	3. Esmatöötlemiseks ja ladustamiseks kasutatavate hoonete eristatavus mesinduses (EÜ) 889/2008 Artikkel 78 lõige 5
Nõuete- kohasus	Ettevõttes, kus tegeldakse mahepõllumajandusliku mesindusega, peavad mesilasperelt pärit saaduste tootmiseks, esmatöötlemiseks (pakendamiseks) ja ladustamiseks kasutatavad hooned ja rajatised olema eristatavad ettevõttest, kus ei tegelda mahepõllumajandusliku mesindusega. Erilise hoolega tagatakse mesindussaaduste nõuetekohane vurritamine, töötlemine ja hoiustamine. Kõik kõnealuste nõuete täitmiseks võetavad meetmed kantakse registrisse.
Kontrollitav objekt	Ettevõttes, kus tegeletakse nii mahe- kui ka mittemahepõllumajandusliku mesindusega, kontrollitakse esmatöötlemiseks ja ladustamiseks kasutatavate hoonete ja rajatiste asukohta visuaalselt.
Nõue ja alus	4. Arvestuse pidamine ettevõttes toodetud ja esmatöödeldud toodete ja saaduste kohta mesinduses MtM § 13
Nõuete- kohasus	Arvestust peab pidama ettevõttes toodetud ja esmatöödeldud saaduste ja toodete, sealhulgas mee, mesilasvaha, taruvaigu, õietolmu, suira, mesilasema toitepiima ja muu taolise nimetuse, koguse ja tootmise aja kohta.
Kontrollitav objekt	Arvestust peab pidama paberikandjal. Kontrollitakse ettevõttes toodetud ja esmatöödeldud saaduste ja toodete koguseid. Kontrollitakse ka ettevõttest müüdnud esmatöödeldud saaduste ja toodete koguseid.
Nõue ja alus	5. Mesilasperede andmed MtM § 13
Nõuete- kohasus	Arvestust peab pidama ettevõttesse toodud ja ettevõttest turustatud mesilasperede ja mesilasemade puhul nende tõu, päritolu ja toomise või turustamise päeva mesilasperede ja mesilasemade arvu kohta.
Kontrollitav objekt	Arvestust peab pidama paberikandjal. Kontrollitakse ettevõttesse toodud mesilasperede ja -emade saatedokumente ja ettevõttest müüdnud mesilasperede ja -emade saatedokumente.
Nõue ja alus	6. Ettevõttesse toodud mittemahepõllumajanduslikud mesilasemad ja –

	pered (EÜ) 889/2008 Artikkel 9 lõige 5
Nõuete- kohasus	Kui mahemesilasi pole saada, siis võib mesilate uuendamisel mahepõllumajanduslikus tootmisüksuses asendada aastas 10% mesilasemadest ja sülemitest mittemahepõllumajanduslike mesilasemadega ja sülemitega tingimusel, et mesilasemad ja sülemid viiakse tarudesse, mille kärjed või kärjepõhjad pärinevad mahepõllumajanduslikest tootmisüksustest.
Kontrollitav objekt	Kontrollimisel võrreldakse ettevõttes olnud mesilasperede ja -emade arvu ja ettevõttesse toodud mittemahepõllumajanduslike mesilasperede ja -emade arvu suhet. Kontrollitakse saatedokumente.

Nõue ja alus	7. Mesilasperede söötmine (EÜ) 889/2008 Artikkel 19 lõiked 2 ja 3
Nõuete- kohasus	Mesilaste puhul tuleb tootmisperioodi lõpus jätta tarudesse talvitamiseks piisav mee- ja õietolmuvaru. Mesilasperede söötmine on lubatud ainult juhul, kui ilmastikutingimused ohustavad nende säilimist, ning ainult ajavahemikul pärast viimast meesaaki ja 15 päeva enne nektari või lehemee järgmise korjeaja algust. Sööta tuleb mahepõllumajandusliku mee, mahepõllumajandusliku suhkruisrupi või mahepõllumajandusliku suhkruga.
Kontrollitav objekt	Mesilasperede lisa söötmise kohta peab pidama arvestust. Kontrollitakse ettevõttesse toodud lisa söötade saatedokumente.

Nõue ja alus	8. Haiguste ennetamine (EÜ) 889/2008 Artikkel 25 lõiked 1-3
Nõuete- kohasus	Kärjeraamide, tarude ja kärgede kaitsmiseks eelkõige kahjurite eest on lubatud kasutada ainult rodentitsiide (kasutamiseks ainult lõksudes) ja II lisas loetletud asjakohaseid tooteid. Tarude desinfitseerimine auru või lahtise tulega on lubatud. Lesehaudme hävitamine on lubatud üksnes varroalesta <i>Varroa destructor</i> nakkuse isoleerimiseks. Varroalestaga nakatumise puhul võib kasutada sipelghapet, piimhapet, äädikhapet ja oblikhapet, samuti mentooli, tümooli, eukalüptooli ja kamprit.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse, kas tootja teostab tarude, seadmete ja inventari desinfitseerimist ning uuendab kärgi.

Nõue ja alus	9. Veterinaarravi mesinduses (EÜ) 889/2008 Artikkel 25 lõiked 5-7
Nõuete- kohasus	Vajadusel on lubatud keemiliselt sünteesitud allopaatiliste ravimite kasutamine. Ravitavad mesilaspered tuleb paigutada eraldatud mesilatesse ning kogu mesilasvaha asendada mahepõllumajanduslikust mesindusest pärineva vahaga. Ravi järel kehtestatakse kõnealuste mesilasperede suhtes uus aastane ülemineku aeg.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse, millist ravimit on mesilasperede haigestumise korral kasutatud ning kas tehtud ravikuur on kantud veterinaarravi andmetesse.
Selgitus	Üleminekuajal olevate mesilasperede mesi tuleb hoida eraldi ja selle kohta tuleb pidada eraldi arvestust.

Nõue ja alus	10. Tarude materjal ja nende märgistamine (EÜ) 889/2008 Artikkel 13, lõige 3, Artikkel 78 lõige 4
Nõuete-	Tarud peavad olema põhiliselt looduslikust materjalist, mis ei tekita

kohasus	keskkonna- või mesindussaaduste saastamise ohtu. Eristatavuse tagamiseks peab mahepõllumajanduslikult peetavate mesilasperede pidamiseks kasutatavad tarud märgistama selliselt, et need oleksid eristatavad mittemahepõllumajanduslikult peetavate mesilasperede pidamiseks kasutatavatest tarudest.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse tarude materjali ja märgistust. Mahepõllumajanduslikult peetavate mesilasperede pidamiseks kasutatavate tarude numbrid tarude peal peavad olema püsivad.
Selgitus	Taru peab põhiosas olema valmistatud puidust, mineraalvillasid tohib soojustuseks kasutada.

Nõue ja alus	11. Mesilasvaha (EÜ) 889/2008 Artikkel 13 lõige 5, Artikkel 44
Nõuete-kohasus	Mesilasvaha kärjepõhjade valmistamiseks peab olema toodetud mahepõllumajanduslikult Üleminekuperioodil võib kasutada mittemahepõllumajanduslikku mesilasvaha ainult juhul, kui mahepõllumajanduslikust mesindust pärinevat mesilasvaha ei ole turul saada; juhul, kui on tõendatud, et see ei ole saastunud mahepõllumajanduslikus tootmises lubamatute ainetega ning tingimusel, et see on kaanetisvaha.
Kontrollitav objekt	Ettevõttesse toodud mesilasvaha päritolu kontrollitakse saatedokumentide alusel.
Nõue ja alus	12. Mahepõllumajandusele viitav märgistamine MkoM § 2 lõige 1
Nõuete-kohasus	Mahepõllumajandusele viitavalt saab märgistada üleminekuaja läbinud mesilastelt pärit toodangut. Mahepõllumajandusliku toote märgistus peab sisaldama TTI koodnumbrit EE-TTI. Märgistada võib sõnaga “ökoloogiline”, “mahe“ või nende tuletiste või deminutiividega nagu „mahe-“ ja „öko-“ kas eraldi või kombineerituna. Lisaks võib kasutada Eesti või Euroopa mahepõllumajandusele viitavat märki. Ettevõttes, kus tegeletakse nii mahe- kui ka mittemahepõllumajandusliku toote ettevalmistamisega, peetakse nende kohta eraldi arvestust.
Kontrollitav objekt	Kontrollitakse arvestuse pidamist: kas on turustatud märgistatud mett, kellele on mesi müüdnud, kuidas on toimunud pakendamine ja märgistamine. Kontrollitakse saatedokumente ja pakendite märgistust.
Selgitus	Ettevalmistamise all mõistetakse oma ettevõtte mee pakendamist.

Mahepõllumajanduses kasutatavad tooted ja ained ning nende kasutamise kriteeriumid

Mahepõllumajanduses lubatud väetised ja mullaomaduste parandajad

Määruse (EÜ) 889/2008 Lisa I

Nimetus	Kirjeldus, koostisele esitatavad nõuded, kasutustingimused
Liittooted või ainult järgmisi aineid sisaldavad tooted: laudasõnnik	Virtsu ja taimse päritoluga ainete (allapanu) segust koosnev toode. Tööstuslikust tootmisest pärinev toode on keelatud
Kuivatatud laudasõnnik ja kuivatatud linnusõnnik	Tööstuslikust tootmisest pärinev toode on keelatud.
Kompostitud virts, k.a linnusõnnik ja laudasõnniku kompost	Tööstuslikust tootmisest pärinev toode on keelatud.
Vedel virts	Kasutamine pärast kontrollitud kääritamist ja/või asjakohast lahjendamist. Tööstuslikust tootmisest pärinev toode on keelatud.
Kompostitud või kääritatud majapidamisjäätmek	Toode, mis on saadud tekkeallika järgi eraldatud majapidamisjäätmek, mida on biogaasi tootmiseks kompostitud või anaeroobselt kääritatud. Ainult taimset ja loomset päritolu majapidamisjäätmek. Ainult juhul, kui need on toodetud liikmesriigi poolt aktsepteeritavas suletud ja järelevalvatavas kogumissüsteemis. Maksimumkontsentratsioon kuivaines (mg/kg): kaadmium: 0,7; vask: 70; nikkel: 25; plii: 45; tsink: 200; elavhõbe: 0,4; kroom (kokku): 70; kroom (VI): 0.
Turvas	Kasutamiseks üksnes aianduses (köögiviljanduses, lillekasvatases, puuviljeluses, puukoolis).
Seenekasvatuse jäätmek	Substraadi algne koostis peab piirduma käesolevas lisas loetletud toodetega.
Putukate ja usside väljaheide (vermikompost)	
Guaano	
Taimsete ainete kompostitud või kääritatud segu	Toode, mis on saadud taimsete ainete segudest, mida on biogaasi tootmiseks kompostitud või anaeroobselt kääritatud.
Järgmised loomsed saadused või kõrvalsaadused: verejahu, kabja- ja sõrajahu, sarvejahu, kondijahu või želatiinisalduseta kondijahu, kalajahu, lihajahu, sule- ja karvajahu, jahvatatud karusnaha- ja nahatükid, lambavill, karusnahk, karvad, piimasaadused	Kroom (VI) maksimumkontsentratsioon kuivaines (mg/ kg) 0
Väetistena kasutatavad taimsed saadused ja kõrvalsaadused	Näiteks õlikoogijahu, kakaoubade kestad, linnaseidud
Merevetikad ja merevetikatooted	Ainult juhul, kui need on saadud otse: i) füüsikalisel töötlemisel, k.a dehüdraatimine, külmutamine ja jahvatamine

	ii) ekstraheerimisel vees või happe ja/või leelise lahuses iii) kääritamisel
Saepuru ja puidulaastud	Pärast langetamist keemiliselt töötlemata puu
Puukoorekompost	Pärast langetamist keemiliselt töötlemata puu
Puutuhk	Pärast langetamist keemiliselt töötlemata puust
Looduslik fosfaat	Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 2003/ 2003 (1) (väetiste kohta) I lisa osa A.2 punktis 7 määratletud toode. Sisaldab kuni 90 mg kaadmiumi 1 kg P205 kohta.
Alumiiniumisisaldusega kaltsiumfosfaat	Toode, mis on määratletud määruse (EÜ) nr 2003/2003 I lisa osa A.2 punktis 6. Sisaldab kuni 90 mg kaadmiumi 1 kg P205 kohta. Kasutamiseks üksnes leeliselisel pinnasel (pH > 7,5).
Toomasräbu	Määruse (EÜ) nr 2003/2003 I lisa osa A.2 punktis 1 määratletud tooted.
Töötlemata kaaliumsool või kainiit	Määruse (EÜ) nr 2003/2003 I lisa osa A.3 punktis 1 määratletud tooted.
Kaaliumsulfaat, mis võib sisaldada magneesiumsoola	Toode, mis on saadud töötlemata kaaliumsoolast füüsilise ekstraheerimise teel, võib sisaldada ka magneesiumsooli.
Destilleerimisjääk ja destilleerimisekstrakt	Välja arvatud ammooniumdestillaat.
Kaltsiumkarbonaat (kriit, mergel, jahvatatud lubjakivi, lubivetikatest lubiväetis, (maerl), fosfaatkriit)	Ainult loodusliku päritoluga.
Magneesium- ja kaltsiumkarbonaat	Ainult loodusliku päritoluga, nt magneesiumkriit, jahvatatud magneesium, lubjakivi.
Magneesiumsulfaat (kiseriit)	Ainult loodusliku päritoluga.
Kaltsiumkloriidi lahus	Õunapuulehtede töötlemiseks kaltsiumivaeguse puhul.
Kaltsiumsulfaat (kips)	Määruse (EÜ) nr 2003/2003 I lisa osa D punktis 1 määratletud tooted. Ainult loodusliku päritoluga.
Suhkrutootmisel tekkiv tööstuslik lubi	Suhkrupediist suhkru tootmise kõrvalsaadus.
Vaakummeetodil soola tootmisel tekkiv tööstuslik lubi	Mägedes leiduvatest soolajärvedest vaakummeetodil soola tootmise kõrvalprodukt.
Looduslik väävel	Määruse (EÜ) nr 2003/2003 I lisa osa D punktis 3 määratletud tooted.
Mikroelemendid	Määruse (EÜ) nr 2003/2003 I lisa E osas loetletud anorgaanilised mikrotoitained.
Naatriumkloriid	Ainult kivisool.
Kivijahu ja savid	

Mahepõllumajanduses lubatud taimekaitsevahendid

Määruse (EÜ) 889/2008 II LISA

1. Taimse või loomse päritoluga ained

Nimetus	Kirjeldus, koostisele esitatavad nõuded, kasutustingimused	Selgitus
Asadirahtiin, ekstraheeritud <i>Azadirachta indica</i> 'st (sirelmeelia)	Insektitsiid	Väga paljude putukaliikide tõrjeks, mõjub hästi pistvate-imevate ja haukavate kahjurite tõrjeks nii avamaal kui ka katmikalal (kaevendkärblased, karilased, lestad, lehetäid) - Kasutatakse pritsimislahusena. - Putukatel munade, vastsete ja nukkude areng pidurdub; häired vastse- ja valmikuku kestumises; paarumine ja muu seksuaalne käitumine häiritud; Töödeldud keskkond vastsetele ja valmikutele repellentne; munemine on takistatud; valmikud on steriilsed; vastsed ja valmikud saavad mürgituse; töödeldud toit on söödamatu; inhibeeritakse kitiini süntees - Toimib ka seenhaigustele pärssivalt - Võib olla fütotoksiline <i>Eestis registreeritud toode – NeemAzaal-T/S</i>
Mesilasvaha	Lõikehaavade peitsimisvahend	Vaha sisaldab süsivesinikke, eeterlikke õlisid, happeid jm, samuti rohkesti A-vitamiini. Soodustab kudede taastumist. Sobib kasutamiseks pookevahana. Võib peitsida puitpindu ja haavandeid puudel. Inimesel võib põhjustada allergiat.
Želatiin	Insektitsiid	Želatiin katab lüljalgsete kehapinna ja kleebib kinni nende hingamisavad, halvates nii nende ainevahetuse ning kahjurid hukkuvad.
Hüdrolüüsitud valgud	Atraktant, ainult lubatud rakendustes koos teiste käesoleva loendi asjakohaste toodetega	Näiteks vadak. Katab lüljalgsete kehapinna kileja katttega, kahjurite ainevahetus häirub ja nad hukkuvad.
Letsitiin*	Fungitsiid	Eelkõige jahukaste tõrjumiseks viinapuudel, kuid kasutatakse ka kurgi, ilutaimede ja viljapuuhaiguste tõrjeks. Kontaktse toimega, takistades patogeene eoste idanemist. Sobib kasutamiseks koos teiste biotõrje vahenditega.
Taimeõlid (nt mündi-, männi-, köömneõli)	Insektitsiid, akaritsiid, fungitsiid ja idanemist takistav vahend	Insektitsiidne toime sarnaneb želatiini ja valgu hüdrolüsaatide toimega.
Püretriinid, ekstraheeritud <i>Chrysanthemum cinerariaefolium</i> 'ist	Insektitsiid	Sobib aedades paljude putukaliikide vastu (sipelgad, lehetäid, ripslased, karilased), putukatele kontaktne närvimürk tüüpilise on knock-down efektiga. Laguneb kiiresti valguse käes, soojaverelistele vähemürgine. Kiire lagunemise tõttu mürk toitumisahelas edasi ei liigu. <i>Eestis registreeritud toode – Schultz-Instant Insect Spray</i>

Kvassia, ekstraheeritud <i>Quassia amara</i> 'st*	Insektitsiid, repellent	Putukatele närvimürk kvassiin (quassin). Kasutatakse sipelgate, kärbeste vastu sööt- ja puutemürgina.
Rotenoon, ekstraheeritud <i>Derris spp.</i> -st ja <i>Lonchocarpus spp.</i> -st ja <i>Terphrosia spp.</i> -st*	Insektitsiid	Kasutatakse resistentseks muutunud putukate tõrjeks. Pärssib putukate ainevahetust. Laiatoimeline kontakt- ja söötmürk. Kiire toime, laguneb kiiresti keskkonnas. Mürgine nt ka kaladele ja inimesele.

2. Bioloogilises kahjuri- ja haigustõrjes kasutatavad mikroorganismid

Nimetus	Kirjeldus, koostisele esitatavad nõuded, kasutustingimused	Selgitus
Mikroorganismid (bakterid, viirused ja seened)		<p>Bakterid: Mikroobsetest insektitsiididest toodetakse 95% <i>Bacillus thuringiensise</i> baasil. Tüüpiline söötmürk haukamissuistega putukate vastu. <i>Bt</i> patogeensus on seotud toksiinide jt ainevahetussaadustega, mis bakteri arenguprotsessis tekivad. Selektiivne. Puuduseks on vähene püsivus keskkonnas.</p> <p>Viirused: Väga liigispetsiifilised. On kasutatud putukate masspaljunemise pidurdamiseks.</p> <p>Seened: Nt roheline muskardiin <i>Metarhizium anisopliae</i> ja valge muskardiin <i>Beauveria bassiana</i>. Kasutatakse nt pistmis-imemissuistega kahjurite tõrjeks, sest tungib läbi kehakatete. Kahjustavad ka kasulikke putukaid. Teised organismid (pisieoselised, parasitoidid) surevad koos peremehega.</p> <p><i>Eestis registreeritud tooteid</i> - Bakterpreparaat Mycostop, <i>Streptomyces griseoviridis</i> baasil tõusmepõletike ja juuremädanike tõrjeks, seenpreparaat Rotstop <i>Phlebiopsis gigantea</i> baasil juurepessu tõrjeks. Seenpreparaat Prestop <i>Gliocladium catenulatum</i> kõögiviljal ja maasikal hahkhallituse vastu.</p>

3. Mikroorganismide toodetud ained

Nimetus	Kirjeldus, koostisele esitatavad nõuded, kasutustingimused	Selgitus
Spinosaad*	Insektitsiid. Ainult juhul, kui on võetud meetmed, mis tagavad, et oht peamistele parasitoididele ja resistentsuse kujunemise oht on minimaalsed	Paljude haukavate putukaliikide tõrjeks. Aktiivaine saadakse mullabakterist <i>Saccharopolyspora spinosa</i> . Tüüpiline söötmürk, mis toimib närvimürgina. Toime kiire, putukas sureb 1-2 päevaga. Ei toimi pistmis-imemissuistega putukatele ja on ohutu parasitoididele ja röövtoidulistele.

4. Ainult lõksudes ja/või püünistes kasutatavad ained

Nimetus	Kirjeldus, koostisele esitatavad nõuded, kasutustingimused	Selgitus
Diammoonium-fosfaat*	Atraktant, ainult lõksudes	
Feromoonid*	Atraktant, seksuaalkäitumise pärssija, ainult lõksudes ja püünistes	Putukate liigisisest käitumist reguleerivad bioloogiliselt aktiivsed ühendid. Feromoonpüünistes kasutatakse enamasti emasputukate feromoonide analooge, millega on võimalik isas putukaid püünistesse meelitada.
Püretroidid (ainult deltametriin või lambda tsühalotriin)	Insektitsiid, ainult spetsiifiliste atraktantidega lõksudes, ainult <i>Bactrocera oleae</i> ja <i>Ceratitis capitata wied</i> 'i vastu	Süntetilised püretroidid on mittesüsteemsed kontaktmürgid, mis on ohtlikud inimese tervisele . Kaks kahjurit, kelle tõrjeks vahend on lubatud, ei ole Eestis probleemiks. <i>Eestis registreeritud toode – Karte Zeon</i>

5. Kasvatatavate taimede vahele maapinnalt laotatavad preparaadid

Nimetus	Kirjeldus, koostisele esitatavad nõuded, kasutustingimused	Selgitus
Raud (III) ortofosfaat*	Molluskitsiid	Tigude, nälkjate hävitamiseks. Looduslik, täiesti ohutu teistele organismidele, võib kasutada ka köögiviljadel. Ei saasta keskkonda. Kui teod söövad preparaati, sekkub raudfosfaat teo seedetraktis kaltsiumi metabolismi, kes seetõttu peaaegu otsekohe katkestavad söömise ja surevad 3-6 päeva hiljem.

6. Muud mahepõllumajanduses tavapäraselt kasutatavad ained

Nimetus	Kirjeldus, koostisele esitatavad nõuded, kasutustingimused	Selgitus
Vask vaskhüdroksiidi, vaskoksükloriidi, (kolmealuselise) vasksulfaadi, vask(I)oksiidi, vaskoktanaadi kujul	Fungitsiid Kuni 6 kg vaske hektari kohta aastas.	<i>Vaskoksikloriid</i> . Seen- ja bakterhaiguste vastu (antraknoos, juuremädanikud, bakterioosid, valgemädanikud, kärntõved, jahukasted jne) Hea tõrjeefektiga õuna- ja pirnipuukärntõve, luuviljaliste mädaniku, kirsipuu-lehevarisemistõve jt profülaktikas. <i>Vasksulfaat (vaskvitriol e bordoovedelik)</i> Fungitsiidse toimega (kärntõved, kartuli-lehemädanik, karusmarja laikpõletik). Ei toimi jahukasteseentele. Puuviljanduses kasutusel desinfitseeriva ainenä. <i>Tulenevalt Euroopa Komisjoni määrustest nr 2229/2004/EÜ ja nr 1490/2002/EÜ ning vastavalt taimekaitseaduse § 73 lg 4 punkt 1 ja lg 5 on need Taimetoodangu Inspeksiooni otsusega 17. jaanuarist 2008 taimekaitsevahendite registrist välja võetud. Selleks, et võimaldada olemasolevate varude</i>

Nimetus	Kirjeldus, koostisele esitatavad nõuded, kasutustingimused	Selgitus
		<i>ärakasutamist, on taimekaitsevahendite vaskoksiidkloriid, vaskvitriol, väävel ja kolloidväävel kasutamise lubatud kuni 30. juunini 2009.</i>
Etüleen*	Banaanide, kiivide ja kakiploomide roheline värvuse eemaldamine; tsitrusviljade roheline värvuse eemaldamine üksnes osana puuviljakärbse kahjustuste vältimise strateegiast tsitruseliste puhul; ananassiõite indutseerimine; kartuli ja sibula idanevuse pärssimine.	Etüleen (C ₂ H ₄) on keemiliselt kõige lihtsam taime kasvuregulaator. Kontrollib kõrgematel taimedel paljusid füsioloogilisi ja arenguprotsesse, nagu viljade küpsemine, varisemine ja mitmesugused vastusreaktsioonid vigastustele. Kui taim on jõudnud vastavasse arengujärku, hakkab ta tootma etüleeni.
Rasvhappe kaaliumsool (vedelseep)	Insektitsiid	Lehetäide tõrjeks, jahukaste vältimiseks. Kasutatakse taimsete leotiste kleepuvuse tõstmiseks. Pritsitakse vesilahusena.
Alumiinium-kaaliumsulfaat (alumiiniumsulfaat) (kaliniit)*	Banaanide valmimise ärahoidmine	
Lubiväävel (kaltsiumpoli-sulfiid)*	Fungitsiid, insektitsiid, akaritsiid	Kasutatakse insektitsiidina (kilptäide ja täide tõrjeks), akaritsiidina (viljapuu võrgendilest), fungitsiidina (näit. kärntõved). Luuviljaliste puude varakevadine pritsimine ja viljapuude suvine pritsimine.
Parafiinõli	Insektitsiid, akaritsiid	Kasutatakse dekoratiivpuudel, marjapõõsastel ja viljapuudel lehetäide, viljapuu-võrgendilesta ja õunapuu-lehekirbu tõrjeks. 1-3% lahus varakevadine pritsimine. <i>Eestis registreeritud toode – Neko Kevadprits</i>
Mineraalõlid	Insektitsiid, fungitsiid Ainult viljapuudel, viinapuudel, oliivipuudel ja troopilistel kultuuridel (nt banaanid).	Õli katab lüljalgsete kehapiinna, halvates nii nende ainevahetuse ning kahjurid hukuvad.
Kaaliumpermanganaat*	Fungitsiid, bakteritsiid, ainult viljapuudel, oliivipuudel ja viinapuudel.	Tugevate oksüdeerivate omadustega bakteritsiidne ühend, tugev oksüdeerija. Eluiga looduskeskkonnas on lühike ning oksüdeeritavate ühendite mõjul muutub ta kiiresti lahustumatuks mangaandioksiidiks. Desinfitseeriva vahendina kasutatav paljude haiguste, eriti seenhaiguste puhul.
Kvartsiliiv	Repellent	Peletava toimega lindudele (nt värvulised, haned, lagled), imetajatele (nt metskitsed).
Väävel	Fungitsiid, akaritsiid, repellent	Vanim teadaolev pestitsiid. Kasutatakse pulbrina, märguva pulbrina, pasta või lahusena. Eriti seenhaiguste tõrjeks, kuid ka kedriklestade, riplaste ja lehetäide tõrjumiseks. Ei sobi teiste

Nimetus	Kirjeldus, koostisele esitatavad nõuded, kasutustingimused	Selgitus
		tõrjevahenditega. Õlipreparaatide ja väevli kasutamise vahe peab olema vähemalt kuu aega. Muidu kutsub esile fütotoksilisuse. Kasvuhoonetes kõrgel temperatuuril võib kahjustada ka taimi. <i>Eestis registreeritud toode – Thiovit Jet</i>

7. Muud ained

Nimetus	Kirjeldus, koostisele esitatavad nõuded, kasutustingimused	Selgitus
Kaltsium-hüdroksiid*	Fungitsiid Ainult viljapuudel, kaasa arvatud puukoolid, <i>Nectria galligena</i> tõrjeks.	Kustutatud lubi. Kasutatakse desinfitseerimiseks ja valgendamiseks. Puutüvede lupjamisel hävitatakse samblikke ja samblaid, samuti varakevadiste temperatuuride kõikumiste vähendamiseks.
Kaaliumvesinikk arbonaat*	Fungitsiid	On osutunud oluliseks mitmesuguste seenhaiguste tõrjel paljude kultuuride puhul ning võib aidata vähendada vase ja väevli kasutamist teatavate taimekahjurite tõrjel.

* Ühtegi seda toimeainet sisaldavat toodet ei ole kantud taimekaitsevahendite registrisse

Nimetatud toimeainet sisaldava toote ostmisel tuleb jälgida, kas sellel on kirje taimekaitsevahend. Kui sellel on kirje taimekaitsevahend, siis peab see toode olema kantud taimekaitsevahendite registrisse. Tooteid, millel pole kirjet taimekaitsevahend (nn loodustooted), võib kasutada ja need ei pea olema kantud taimekaitsevahendite registrisse.

Söödamaterjalid

Määruse (EÜ) 889/2008 Lisa V

1. Mittemahepõllumajanduslikud taimsed söödamaterjalid

1.1 Teravili, selle saadused ja kõrvalsaadused:

<ul style="list-style-type: none">– kaeraterad, -helbed, -peenkliid, -jämekliid ja kliid;– odraterad, -valk ja -peenkliid;– riisiidukook;– hirsiterad;– rukkiterad ja -peenkliid;– sorgoterad;	<ul style="list-style-type: none">– nisuterad, -peenkliid, -jämekliid, -gluteensööt, -gluteen ja -idud;– speltanisuterad;– tritikaleterad;– maisiterad, -kliid, -peenkliid, -idukook ja -gluteen;– linnaseidud;– õlleraba.
---	---

1.2 Õliseemned ja õliviljad, nendest valmistatud tooted ning nende kõrvalsaadused:

<ul style="list-style-type: none">– rapsiseemned, -kook ja -kestad;– röstitud sojaoad;– sojakook ja -kestad;– päevaliliseemned ja -kook;– puuvillaseemned ja -kook;– linaseemned ja -kook;	<ul style="list-style-type: none">– seesamiseemned ja -kook;– palmisrott;– kõrvitsaseemnekook;– oliivid, oliivisrott;– taimeõlid (füüsilise ekstraheerimise teel saadud).
---	---

1.3 Kaunviljaseemned, -saadused ja kõrvalsaadused:

<ul style="list-style-type: none">– kikerherne seemned, peenkliid ja kliid;– läätsiire-herne seemned, peenkliid ja kliid;– põld-seaherne seemned (kuumtöödeldud), peenkliid ja kliid;– herneseemned, -peenkliid ja -kliid;	<ul style="list-style-type: none">– aedoa seemned, peenkliid ja kliid;– põldoa seemned, peenkliid ja kliid;– hiireherne seemned, peenkliid ja kliid;– lupiiniseemned, -peenkliid ja -kliid.
---	--

1.4 Mugulad ja juurikad, nende saadused ja kõrvalsaadused:

<ul style="list-style-type: none">– suhkrupeedi pulp,– kartul,– maguskartulimugulad,– kartulipulp (tärglisevalmistamise kõrvalsaadus),	<ul style="list-style-type: none">– kartulitärklis,– kartulivalk,– maniokk.
---	---

1.5 Muud seemned ja viljad, nendest saadud tooted ja nende kõrvalsaadused:

<ul style="list-style-type: none">– jaanikaun;– jaanikaunad ja jahu nendest;– kõrvitsad;– tsitruspulp;– õunad, küdooniad, pirnid, virsikud, viigimarjad, greibid ja nende pulp;	<ul style="list-style-type: none">– kastanid;– kreeka pähkli koogid;– sarapuupähklikoogid;– kakaoubade kestad ja koogid;– tammetõrud.
---	---

1.6 Haljas- ja koresöödad:

<ul style="list-style-type: none">– lutsern,– lutsernijahu,– ristik,– ristikujahu,– rohuhekslid (haljasmassist),	<ul style="list-style-type: none">– rohujuhu,– hein,– silo,– teraviljadest saadud õled,– söödajuurvili haljassöödana.
--	---

1.7 Muud taimed, nendest saadud tooted ja nende kõrvalsaadused

<ul style="list-style-type: none">– melass,– merevetikajahu (saadud merevetikate kuivatamisel ja purustamisel ning pesemisel joodisisalduse vähendamise eesmärgil),	<ul style="list-style-type: none">– taimepulbrid ja -ekstraktid,– taimevalgukstraktid (ainult noorloomadele),– vürtsid,– maitsetaimed.
--	---

2. Loomsed söödamerjalid

2.1 Piim ja piimatooted:

<ul style="list-style-type: none">– toorpiim,– piimapulber,– lõss, lõssipulber,– petipiim, petipulber,– vadak, vadakupulber, väikese suhkrusisaldusega vadakupulber,– vadakuvalgupulber (ekstraheeritud füüsilisel meetodil),	<ul style="list-style-type: none">– kaseiinipulber,– laktoosipulber,– kohupiim ja hapupiim.
--	---

2.2 Kala, muud mereloomad, tooted nendest ja kõrvalsaadused:

- järgmistel tingimustel: tooted pärinevad ainult säästvast kalandusest ja neid kasutatakse ainult muude kui taimtoiduliste liikide söödana

<ul style="list-style-type: none">– kalad;– rafineerimata kalaõli ja tursamaksaõli;– kalade, molluskite ja koorikloomade autolüsaadid;	<ul style="list-style-type: none">– ensümaatilised hüdrolysaadid ja proteolüsaadid (lahustuvad või lahustumatud, ainult noorloomadele);– kalajahu.
--	---

2.3 Munad ja munasaadused:

- kodulindude söödana kasutatavad munad ja munasaadused, eelistatavalt samast põllumajandusettevõttest.

3. Mineraalsöödad

<p>Naatrium:</p> <ul style="list-style-type: none">- rafineerimata meresool- jäme kivisool- naatriumsulfaat- naatriumkarbonaat- naatriumbikarbonaat- naatriumkloriid <p>Kaalium:</p> <ul style="list-style-type: none">- kaaliumkloriid <p>Kaltsium:</p> <ul style="list-style-type: none">- litotamnion ja maerl- veeloomade kojad (sh tindikalaluu)- kaltsiumkarbonaat- kaltsiumlaktaat- kaltsiumglükonaat	<p>Fosfor:</p> <ul style="list-style-type: none">- defluoritud dikaltsiumfosfaat- defluoritud monokaltsiumfosfaat- mononaatriumfosfaat- kaltsiummagneesiumfosfaat- kaltsiumnaatriumfosfaat <p>Magneesium:</p> <ul style="list-style-type: none">- magneesiumoksiid (veevaba magneesia)- magneesiumsulfaat- magneesiumkloriid- magneesiumkarbonaat- magneesiumfosfaat <p>Väävel:</p> <ul style="list-style-type: none">- naatriumsulfaat
--	--

Söödalisandid ja teatavad loomasöötadena kasutatavad ained

Määruse (EÜ) 889/2008 Lisa VI

1. Söödalisandid

Loetletud lisandid peavad olema heaks kiidetud vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EÜ) nr 1831/2003 loomasöötades kasutatavate söödalisandite kohta¹.

1.1 Toitainelised lisandid

<p>a) Vitamiinid:</p> <ul style="list-style-type: none">– söötades looduslikult leiduvast toorainest saadud vitamiinid;– looduslike vitamiinidega identsed sünteetilised vitamiinid, mida kasutatakse monogastriliste loomade puhul;– mäletsejaliste puhul kasutatavad looduslike vitamiinidega identsed sünteetilised A-, D- ja E-vitamiinid liikmesriikide eelneva loaga, mille aluseks on hinnang mahepõllumajanduslike mäletsejaliste võimaluste kohta saada oma söödaratsioonidest vajalikus koguses kõnealuseid vitamiine. <p>b) Mikroelemendid</p> <p>E1 Raud: raud(II)karbonaat, raud(II)sulfaat, monohüdraat ja/või heptahüdraat, raud(III)oksiid;</p> <p>E2 jood: veevaba kaltsiumiodaat, kaltsiumjodaat, heksahüdraat, naatriumjodiid;</p>	<p>E3 koobalt: koobalt(II)sulfaat, monohüdraat ja/või heptahüdraat, aluseline koobalt(II)karbonaat, monohüdraat;</p> <p>E4 vask: vask(II)oksiid aluseline vask(II)karbonaat, vask(II)sulfaat;</p> <p>E5 mangaan: mangaan(II)karbonaat, mangaan(II)oksiid ja mangaan(III)oksiid, mangaan(II)sulfaat, mono- ja/või tetrahüdraat;</p> <p>E6 tsink: tsinkkarbonaat, tsinkoksiid, tsinksulfaat, mono- ja/või heptahüdraat;</p> <p>E7 molübdeen: ammooniummolübdaat, naatriummolübdaat;</p> <p>E8 seleen: naatriumselenaat, naatriumseleniit.</p>
---	---

1.2 Zootehnilised lisandid:

Ensüümid ja mikroorganismid

1.3 Tehnoloogilised lisandid:

<p>a) Säilitusained</p> <p>E 200 Sorbhape</p> <p>E 236 Sipelghape*</p> <p>E 260 Äädikhape*</p> <p>E 270 Piimhape*</p> <p>E 280 Propioonhape*</p> <p>E 330 Sidrunhape</p> <p>* üksnes juhul, kui ilmastikutingimused ei võimalda saavutada vajalikku käärimist.</p> <p>b) Antioksidandid</p> <p>E 306 Antioksidantidena kasutatavad looduslikud tokoferoolikonsentraadid</p>	<p>c) Sideained ja paakumisvastased ained</p> <p>E 470 Looduslik kaltsiumstearaat</p> <p>E 551b Kolloidne ränidioksiid</p> <p>E 551c Kobediatomiit</p> <p>E 558 Bentoniit</p> <p>E 559 Kaoliinsavid</p> <p>E 560 Steatiidi ja kloriidi looduslikud segud</p> <p>E 561 Vermikuliit</p> <p>E 562 Sepioliit</p> <p>E 599 Perliit</p> <p>d) Silokonservandid</p> <p>Silolisanditena võib kasutada ensüüme, pärme ja</p>
---	---

	baktereid. Piimhappe, sipelghappe, propioonhappe ja äädikhappe kasutamine silo valmistamisel on lubatud üksnes juhul, kui ilmastikutingimused ei võimalda saavutada vajalikku käärimist.
--	---

2. Teatavad loomasöötadena kasutatavad ained

Loetletud aine peab olema saanud heakskiidu vastavalt nõukogu direktiivile 82/471/EMÜ teatavate loomasöötadena kasutatavate toodete kohta.

Pärmseened: *Saccharomyces cerevisiae*, *Saccharomyces carlsbergensis*.

3. Silo valmistamisel kasutatavad ained

<ul style="list-style-type: none"> – meresool, – jäme kivisool, – vadak, – suhkur, 	<ul style="list-style-type: none"> – suhkrupeedi pulp, – teraviljajahu, – melass.
--	--

Puhastus- ja desinfitseerimisvahendid

Määruse (EÜ) 889/2008 Lisa VII

Loomakasvatushoonete ja -rajatiste puhastamis- ja desinfitseerimisvahendid:

<ul style="list-style-type: none"> – kaalium- ja naatriumseep, – vesi ja veeaur, – lubjapiim, – lubi, – kustutamata lubi, – naatriumhüpoklorit (nt vedela pleegitusainena), – naatriumhüdroksiid, – kaaliumhüdroksiid, – vesinikperoksiid, 	<ul style="list-style-type: none"> – looduslikud taimeessentsid, – sidrunhape, peretaanhape, sipelghape, piimhape, oksaalhape ja äädikhape, – alkohol, – lämmastikhape (lüpsiriistade töötlemiseks), – fosforhape (lüpsiriistade töötlemiseks), – formaldehüüd, – nisade ja lüpsiseadmete puhastus- ja desinfitseerimisvahendid, – naatriumkarbonaat.
---	---

Mõisted

Määrustes (EÜ) 834/2008 ja (EÜ) 889/2008 sisalduvad mõisted

abiaine	– iseseisvalt toidu koostisosana mittetarbitav aine, mida kavatsetult kasutatakse toorainete, toiduainete või nende koostisosade töötlemisel teatava tehnoloogilise eesmärgi saavutamiseks käitlemise või töötlemise ajal ja mis ise või mille derivaatide jäägid võivad tahtmatult, kuid tehniliselt vältimatult olla lõpptootes, tingimusel et need jäägid ei kujuta endast ohtu tervisele ja neil ei ole mingit tehnoloogilist mõju lõpptootele;
esimene kaubasaaja	– füüsiline või juriidiline isik, kellele kaubasaadeti tarnitakse ning kes võtab selle vastu edasiseks ettevalmistamiseks ja/või turustamiseks;
ettevalmistamine	– mahepõllumajanduslike toodete säilitamise ja/või töötlemisega (sh kasvatatud loomade tapmise ja tükeldamisega) ning pakendamise, märgistamise ja/või mahepõllumajanduslike tootmismeetodeid käsitleval märgitusel muudatuste tegemisega seotud toimingud;
ettevõte	– kõik ühtse juhtimise all põllumajandustoodete tootmiseks käitatavad tootmisüksused;
ettevõtja	– füüsiline või juriidiline isik, kes vastutab mahepõllumajanduse nõuete täitmise eest tema kontrollitavas mahepõllumajanduslikus ettevõttes;
geneetiliselt muundatud organism (GMO)	– organism, välja arvatud inimene, mille geneetilist materjali on muudetud sellisel viisil, mis loomuliku paaritumise ja/või rekombinatsiooni teel ei ole võimalik;
hüdroponiline tootmine	– meetod taimede kasvatamiseks, mille puhul on nende juured mineraaltoitainete lahuses või inertses keskkonnas, näiteks perliidis, kruusas või mineraalvillas, millele on lisatud toitainelahus;
kinnispakis toiduaine	– iga lõpptarbijale või toitlustusettevõtjatele töötlemata kujul esitletav kaubaartikkel, mis koosneb toidust ning pakendist, millesse toit on pakitud enne müüki, olenemata sellest, kas pakend ümbritseb toitu täielikult või osaliselt, kuid igal juhul sellisel viisil, mis ei võimalda pakendit avamata või muutmata selle sisu muuta;
kontrolliasutus	– liikmesriigi riiklik haldusorganisatsioon, millele pädev asutus on tervikuna või osaliselt delegeerinud oma pädevuse mahepõllumajandusliku tootmise valdkonnas kontrolle teostada ja sertifikaate väljastada; vajaduse korral ka vastav kolmanda riigi asutus või kolmandas riigis tegutsev asutus; Eestis Taimetoodangu Inspeksioon, Veterinaar- ja Toiduamet, Tarbijakaitseamet
kontrollorgan	– sõltumatu kolmas isik, kes teostab mahepõllumajandusliku tootmise valdkonnas kontrolle ja väljastab sertifikaate; vajaduse korral ka vastav kolmanda riigi organ või vastav kolmandas riigis tegutsev organ;
koostisosad	– toidu tootmisel või valmistamisel kasutatav mis tahes aine, k.a lisaained, mida valmistoodete (ka muudetud kujul) sisaldab;
loomakasvatus	– maismaal elavate koduloomade ja kodustatud loomade (sh putukate) kasvatamine;
mahepõllumajanduslik	– mahepõllumajanduslikust tootmisest pärinev või sellega seotud;
mahepõllumajanduslik tootmine	– sellise tootmismeetodi kasutamine, mis on kõigis tootmis-, ettevalmistus- ja turustusetappides kooskõlas mahepõllumajanduse eeskirjadega;
mittemahepõllumajanduslik	– mahepõllumajanduslikust tootmisest mitte pärinev ja sellega mitte seotud; sageli kasutatakse mõistet tavatootmine;

märgistus	– kõik toodetega seotud ja neile viitavad mõisted, sõnad, andmed, kaubamärgid, margitoodete nimed, kujunduselemendid või sümbolid mis tahes pakenditel, dokumentidel, sedelitel, etikettidel, siltidel või kaelaetikettidel;
pädev asutus	– liikmesriigi keskasutus, kelle pädevuses on mahepõllumajandusliku tootmise valdkonnas ametlike kontrollimiste korraldamine, või mis tahes muu asutus, kellele see pädevus on delegeeritud; vajaduse korral ka kolmanda riigi vastav asutus Eestis Põllumajandusministeerium
reklaam	– igasugune avalik esitlemine muul viisil kui märgistuse abil, mille eesmärgiks või tõenäoliseks tulemuseks on hoiakute, veendumuste ja käitumise mõjutamine ja kujundamine, et otseselt või kaudselt edendada mahepõllumajanduslike toodete müüki;
samaväärne	– erinevate süsteemide või meetmete vastavus samadele eesmärkidele ja põhimõtetele, kohaldades eeskirju, mis tagavad samasuguse vastavuse taseme;
söödalisandid	– ained, mikroorganismid või valmistised, välja arvatud söödatoorained ja eelsegud, mida lisatakse tahtlikult söödale või veele;
sööt	– töödeldud, osaliselt töödeldud või töötlemata aine või toode, kaasa arvatud lisaained, mis on mõeldud loomade söötmiseks
taimekaitsevahendid	– toimeained ja ühte või mitut toimeainet sisaldavad preparaadid, mis on esitatud sellisel kujul, nagu neid kasutajale tarnitakse ning mis on ette nähtud: <ul style="list-style-type: none"> - taimede või taimsete saaduste kaitseks kõikide kahjulike organismide eest või selliste organismide mõju vältimiseks, kui kõnealused ained või preparaadid ei ole teisiti määratletud; - taimede eluprotsessi mõjutamiseks muul viisil kui toitainena (nt kasvuregulaatorid); - taimsete saaduste säilitamiseks, kui kõnealuste ainete või saaduste suhtes ei kohaldata nõukogu või komisjoni erisätteid säilitusainete kohta; - ebasoovitavate taimede hävitamiseks või taimeosade hävitamiseks, taimede ebasoovitava kasvu kontrollimiseks või ärahoidmiseks.
taimekasvatus	– põllumajanduslike taimekasvatussaaduste tootmine, sealhulgas vabas looduses kasvavate taimede saaduste kogumine kaubanduslikel eesmärkidel;
toit	– töödeldud, osaliselt töödeldud või töötlemata aine või toode, mis on mõeldud inimestele tarvitamiseks või mille puhul põhjendatult eeldatakse, et seda tarvitavad inimesed;
toodetud GMode abil	– saadud GMO kui tootmisprotsessi viimase elusorganismi kasutamise abil, kuid ei sisalda GMOsid või ei koosne GModest ega ole GModest toodetud;
toodetud GModest	– täielikult või osaliselt GModest saadud, kuid ei sisalda GMOsid või ei koosne GModest;
tootmis-, ettevalmistus- ja turustusetapid	– mis tahes etapp alates mahepõllumajandusliku toote esmasest tootmisest kuni selle ladustamise, töötlemise, transpordi, müügi või lõpptarbijale tarnimiseni ning vajadusel märgistamine, reklaam, import, eksport ja alltöövõtt;
tootmisüksus	– kõik tootmissektori jaoks kasutatavad varad, nt tootmisruumid, kõlvikud, karjamaad, vabaõhualad, loomapidamishooned, ruumid põllukultuuride, taimekasvatussaaduste, loomakasvatussaaduste, toormaterjalide ja mis tahes muu konkreetse tootmissektori seisukohalt asjakohase sisendi ladustamiseks;
turuleviimine	– toidu või sööda valdamine müügi eesmärgil, kaasa arvatud müügiks

	pakkumine ja mis tahes muud liiki tasu eest või tasuta üleandmine ning müük, turustamine ja muud liiki üleandmine;
vastavusmärk	– märgi kujul konkreetsele standardite kogumile või muudele normdokumentidele vastavuse kohta väljastatav tõend;
veterinaarravi	– kõik konkreetse haiguse juhtumit ravivad või ennetavad kuurid;
veterinaaravimid	– aine või ainekombinatsioon, mis on ette nähtud loomade haiguste raviks või nende ärahoidmiseks. Veterinaaravimite hulka loetakse ka ained või ainekombinatsioonid, mida võib manustada loomadele meditsiiniliseks diagnoosimiseks või füsioloogiliste talitluste taastamiseks, korrigeerimiseks või modifitseerimiseks;
üleminek	– üleminek muult põllumajandustootmiselt mahepõllumajanduslikule tootmisele kindlaksmääratud ajavahemiku jooksul, mille kestel kohaldatakse mahepõllumajanduslikku tootmist käsitlevaid sätteid;
üleminekuperioodi sööt	– mahepõllumajanduslikule tootmisele ülemineku perioodil toodetud sööt, välja arvatud sööt, mis on koristatud 12 kuu jooksul pärast mahepõllumajanduslikule tootmisele ülemineku algust.

Taimetoodangu Inspektsiooni kontaktandmed

Taimetoodangu Inspektsioon
Mahepõllumajanduse osakond
Teaduse 2, Saku 75501, Harjumaa
Tel 671 2660; e-post: plant@plant.agri.ee
www.plant.agri.ee

Egon Palts, osakonnajuhataja
Tel: 671 2660; 510 1073;
e-post: egon.palts@plant.agri.ee

Vastuvõtuajad:
esmaspäevast neljapäevani 9.00-16.30
reedel 9.00-15.15
vaheaeg 12.00-13.00

Virve Järvesoo, osakonnajuhataja asetäitja
Tel: 671 2639; 529 4890;
e-post: virve.jarvesoo@plant.agri.ee

Olvia Laur, peaspetsialist
Tel: 671 2659; e-post: olvia.laur@plant.agri.ee

Mahepõllumajanduse valdkonna inspektorid maakondades

Maakond	Aadress	Kontaktisik	Telefon	E-mail
Harjumaa	Teaduse 2, 75501 Saku	Ene Kesa	671 2652; 526 1865 671 2655	ene.kesa@plant.agri.ee
Hiiumaa	Leigri väljak 5, 92412 Kärddla	Helle Aasma Ingrid Metsvahi	463 1490; 510 4812 463 1609; 511 4596	helle.aasma@plant.agri.ee ingrid.metsvahi@plant.agri.ee
Ida - Virumaa	Rakvere 27, 41533 Jõhvi	Tiina Käbin	337 0445; 5333 0569	tiina.kabin@plant.agri.ee
Jõgevamaa	Ravila 10 48306 Jõgeva	Aivar Kepp	772 2365; 5301 6933	aivar.kepp@plant.agri.ee
Järvamaa	Prääma küla 72763	Heli Vene	385 0428; 5333 0817	heli.vene@plant.agri.ee
Lääne-maa	Metsa 44 90505 Haapsalu	Luule Varik	473 4043; 525 2996	luule.varik@plant.agri.ee
Lääne- Virumaa	Neffi 2, Piira 46607	Liivi Aume- Jänes	322 7519; 510 0230	liivi.aumejanes@plant.agri.ee
Põlvamaa	Puuri tee 1 63308 Põlva	Mare Korts- Lindus	799 4551; 515 3951	mare.kortslindus@plant.agri.ee
Pärnumaa	P. Kerese 4 80010 Pärnu	Jaani Lilles Ülle Törn	447 1065; 525 2803 447 1065; 5333 2438	jaanik.lilles@plant.agri.ee ulle.turn@plant.agri.ee
Raplamaa	Kuusiku tee 6 79511 Rapla	Helje Öunapuu Marge Olju	485 5676; 510 0042 489 6702; 525 2774	helje.ounapuu@plant.agri.ee marge.olju@plant.agri.ee
Saaremaa	Kohtu 10 93812 Kuressaare	Anne Väli Maie Hõbenael Mihkel Väärtnõu	453 9915; 510 0262 453 9913; 5330 2756 453 9916; 5341 5952	anne.vali@plant.agri.ee maie.hobenael@plant.agri.ee mihkel.vaartnou@plant.agri.ee
Tartumaa	Väike Kaar 33c 50406 Tartu	Anne Vester Gerli Okva Anu Järv	742 2975; 525 1766 742 2975; 5353 4187 742 2975; 520 5357	anne.vester@plant.agri.ee gerli.okva@plant.agri.ee anu.jarv@plant.agri.ee
Valgamaa	Aia 17 68203 Valga	Piret Mitt Siiri Raamets	764 3918; 510 1794 764 3918; 5333 8397	piret.mitt@plant.agri.ee siiri.raamets@plant.agri.ee
Viljandi- maa	Vabaduse plats 4-207 71020 Viljandi	Aivar Kustavus Ene Salusaar Ülle Raadik	433 3941; 510 0239 433 3842; 525 2296 433 3842; 522 6337	aivar.kustavus@plant.agri.ee ene.salusaar@plant.agri.ee ulle.raadik@plant.agri.ee
Võrumaa	Katariina 7 65608 Võru	Mare Sikk Urve Tulik	782 1806; 510 0215 782 2812; 510 1796	mare.sikk@plant.agri.ee urve.tulik@plant.agri.ee